

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos (specializacija - specialiojo ugdymo koordinavimas) magistrantūros studijų programa

Dana Kriaučiūnienė

**PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS TARNYBOS IR KITŲ UGDYMO PROCESO DALYVIŲ
PARTNERYSTĖS PLĖTRA**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovas -
doc. dr. Algirdas Ališauskas*

2010

Magistro darbo santrauka

Darbe analizuojama PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių partnerystės situacija ir jos plėtra.

Darbo tikslas. Išsiaiškinti Pedagoginės psichologinės tarnybos ir kitų ugdymo dalyvių partnerystės situaciją ir jos plėtros poreikį bei galimybes.

Uždaviniai:

1. Atlikti teorinę analizę partnerystės svarbos ir plėtros klausimu.
2. Įvertinti ugdymo proceso dalyvių (PPT specialistų, pedagogų, mokyklos specialistų, SUK pirmininkų, vadovų) nuomonę apie partnerystės situaciją.
3. Išsiaiškinti ugdymo proceso dalyvių (PPT specialistų, pedagogų, mokyklos specialistų, SUK pirmininkų, vadovų) nuomonę apie partnerystės plėtros poreikį ir galimybes.

Metodai: anketinė struktūruota apklausa, pusiau struktūruotas interviu, focus grupė (diskusijų grupė).

Tyrime dalyvavo: 179 bendrojo lavinimo mokyklos pedagogai ir specialistai (anketinėje apklausoje), 9 bendrojo lavinimo mokyklų vadovai (interviu) ir 15 SUK pirmininkų bei PPT specialistų (focus grupė).

Empirinėje dalyje nagrinėjama ugdymo proceso dalyvių (PPT specialistų, pedagogų, specialistų, SUK pirmininkų, mokyklų vadovų) nuomonė apie PPT ir kitų ugdymo dalyvių partnerystės situaciją ir plėtros poreikį.

Svarbiausios empirinio tyrimo *išvados:*

1. Atlikus teorinę analizę, galima teigti, jog į PPT nuostatus reikėtų įtraukti PPT tarpininkavimo funkciją, kaip vieną esminių ir specifinių PPT funkcijų.
2. Palankiausiai respondentai vertina PPT ir mokyklos pedagogų bendradarbiavimą.
3. Daugumą PPT ir kitų ugdymo dalyvių bendradarbiavimo formų respondentai laiko veiksmingomis ir nesiūlo jų plėtoti.
4. Pakankamai veiksmingais laikomi šie bendradarbiavimo (partnerystės) aspektai: individualūs pokalbiai PPT; PPT specialistai maloniai bendrauja su vaiku; vertinimo ir aptarimo metu visų (vaikų, tėvų, mokyklos atstovų, PPT specialistų) nuomonės yra išklausomos ir kt.
5. Respondentų nuomone, nepakankamai veiksmingos yra šios partnerystės formos: rekomendacijų teikimas tėvams ir vaikų bei tėvų įtraukimas rengiant jam rekomendacijas.
6. Respondentų nuomone būtina stiprinti PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių partnerystę: vaikų ir tėvų įtraukimą lygiaverčių partnerių statusu į vertinimo ir ugdymo procesą; PPT specialistų

patarimus, paaiškinimus kaip mokytojams modifikuoti ar adaptuoti programas; rekomendacijų teikimą tėvams ir kt.

7. Tyrimai patvirtina kitų tyrėjų nuomonę, kad daugiau dėmesio reikia skirti PPT mobilumui (daugiau PPT f-jų atliekant ugdymo įstaigoje), nes tai viena iš svarbių priemonių sėkmingai PPT tarpininkavimo f-jai realizuoti, kuri suteikia nemažai galimybių ir partnerystės plėtrai.

Esminiai žodžiai: ugdymo proceso dalyviai, bendravimas, bendradarbiavimas, partnerystė, plėtra.

Turinys

Magistro darbo santrauka	2
Įvadas	5
1. skyrius. PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS TARNYBOS IR KITŲ UGDYMO PROCESO DALYVIŲ BENDRAVIMO IR PARTNERYSTĖS SVARBA	12
1.1. Bendravimo, bendradarbiavimo ir partnerystės klausimai pedagoginėje ir psichologinėje literatūroje	12
1.2. Ugdymo dalyvių bendradarbiavimo ir partnerystės siekių realizavimas dokumentuose, reglamentuojančiuose ugdymo procesą	19
2. skyrius. PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS TARNYBOS IR KITŲ UGDYMO PROCESO DALYVIŲ PARTNERYSTĖS PLĖTRA	23
2.1. Tyrimo metodika	23
2.2. Respondentai	24
2.3. Pedagoginės psichologinės tarnybos ir kitų ugdymo proceso dalyvių partnerystės tyrimo rezultatai ir jų analizė	26
2.3.1. Partnerystės situacijos analizė	26
2.3.2. Pedagoginės psichologinės tarnybos ir kitų ugdymo proceso dalyvių partnerystės poreikis	35
2.3.3. Partnerystės svarba ir plėtra: interviu rezultatai	42
2.3.4. Partnerystės svarbos ir plėtros vertinimas focus grupėje	45
Išvados	52
Literatūra	53
Summary	56
Priedai	58

Ivadas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas.

Lietuvoje per eilę metų, kurie praėjo nuo švietimo reformos pradžios, buvo intensyviai buvo tyrinėjamas integracijos procesas, atlikta nemažai tyrimų, kurie analizuoja *bendravimo, bendradarbiavimo, partnerystės* ypatumus integruoto ugdymo sąlygomis. Tačiau, jei analizuojama įvairių ugdymo proceso dalyvių *bendravimas, bendradarbiavimas ar partnerystė*, tai daroma tik iš skirtingų pozicijų labiau išryškinant ar pabrėžiant vieną ar kitą problemos aspektą (Miltenienė, 2005).

Atlikta daug ir įvairių mokslinių tyrimų, vyko mokslinės diskusijos, buvo ieškoma pačių optimaliausių sprendimo būdų, įgyvendinant inkliuzinio ugdymo programas ir siekiant optimaliai išnaudoti materialinių ir žmogiškųjų išteklių potencialą, itin padaugėjo tyrimų, analizuojančių *bendradarbiavimo* tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius struktūrą, galimybes, teigiamus ir neigiamus veiksnius (Dettmer ir kt., 1999; Walther-Thomas ir kt., 2000). Nemažai dėmesio skiriama pedagogų tarpusavio, tėvų ir pedagogų, ugdymo proceso dalyvių, mokyklų ir *pedagoginių psichologinių tarnybų bendravimui, bendradarbiavimui, partnerystei*.

Specialiojo ugdymo sistemos pokyčiai bei juos reglamentuojantys teisiniai aktai ir dokumentai reikalauja naujų darbo būdų ne tik su vaikais, bet ir su šeimomis. Specialistų pareiga padėti tėvams pasijusti kompetentingiems ugdant savo vaiką. Gebėdami padėti vaikui, tėvai pajunta atsakomybę ir pasitenkinimą. Specialiojo ugdymo paskirtis – spręsti mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių pradinio vertinimo, jų siuntimo į pedagoginę psichologinę tarnybą, ugdymo organizavimo ir ugdymo turinio klausimus mokykloje. Didinti specialiųjų poreikių, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčių asmenų ugdymosi veiksmingumą, psichologinį atsparumą teikiant reikalingą konsultacinę pagalbą tėvams, pedagogams, ugdymo įstaigų specialistams, SUK pirmininkams, vadovams.

Specialiųjų poreikių vaikų integracija į bendrojo lavinimo mokyklą įvardijama kaip procesas, kuriame vyksta ugdymosi sunkumų turinčių vaikų ir kitų asmenų sąveika. Tai reiškia, kad įvairių (mokymosi, elgesio, intelekto, fizinių) sutrikimų turintys vaikai yra įtraukiami į bendrojo ugdymo aplinką ir ugdomi drauge su bendraamžiais. Mokyklinė integracija negalima be *bendravimo ir partnerystės*, kadangi, specialiųjų poreikių vaikai patiria sunkumų besimokydami mokyklinių (bendrųjų) dalykų *bendraudami su kitais*. Siekiant specialiųjų poreikių vaikų ugdymo kokybės, mokytojui keliami nauji reikalavimai, jis turi išsiugdyti metodines kompetencijas, kurios suteiktų galimybę veikti naujos kompleksinės realybės sąlygomis.

Mokytojai turi tapti ne tik geri dalyko specialistai, bet ir išmokti valdyti santykius klasėje, dirbti komandoje su kolegomis, būti pasiruošę ir atviri pokyčiams, netikėtumams. Reikia eksperimentuoti,

daryti tyrimus, būti iniciatyviems, išradingiems, dalytis savo patirtimi, pedagoginiais atradimais su kitais. Mokykla visiems – inkliuzyvinė mokykla yra vizija, siekiamybė (Ruškus, 2003). Vadinasi, jau šiandien mes ją kuriame, kūrėme ir kursime toliau.

Kadangi 2004 metais kūrėsi daug naujų tarnybų (buvo tik 28), todėl buvo labai svarbu teisingai atsakyti į pačius svarbiausius probleminius klausimus: kokį vaidmenį turi vaidinti PPT tenkinant vaikų edukacinius, psichologinius, socialinius poreikius, kokie yra ir turėtų būti PPT veiklos prioritetai, kokią vietą užima *Tarnybos ir ugdymo proceso dalyvių bendravimas ir bendradarbiavimas*?

Apie problemišką *ugdytinių ir kitų ugdymo procesų* dalyvių psichologinių poreikių tenkinimą, *bendradarbiavimo stoka* su ugdymo įstaigomis buvo rašoma tyrimo ataskaitoje „Pedagoginių psichologinių tarnybų organizavimo ir veiklos planavimo prioritetai tenkinant specialiųjų poreikių turinčių vaikų edukacinius, psichologinius, socialinius poreikius“. *Bendravimas* ugdymo procese tiek europiniuose, tiek nacionaliniuose dokumentuose pripažįstamas kaip vertybė ir siekiamybė, o kai kurie užsienio šalių autoriai (Walther-Tomas ir kt., (2000) *bendradarbiavimą* vertina kaip priemonę (kaip esminę integracijos/inkliuzijos sąlygą) leidžiančią siekti numatytų tikslų. Ankstesniuose tyrimuose buvo bandyta atsakyti į probleminius klausimus: kokia yra reali *bendradarbiavimo situacija*, kokias *bendradarbiavimo formas* renkasi pedagogai, kokios yra *bendradarbiavimo dalyvių nuostatos*, kaip sukonstruoti veiksmingą *bendradarbiavimo modelį* ieškant konkrečių praktinių problemų sprendimo būdų praktinėse situacijose? ir kt. (Miltenienė, 2005).

Tėvų, mokyklos bei tarnybos *bendradarbiavimo svarbos* pripažinimas buvo vienas iš esminių teiginių, kalbant apie pedagoginių psichologinių tarnybų veiklos veiksmingumą (Ruškus, Ališauskas, Šapelytė, 2006). Tyrimo autoriai akcentavo, kad ypatingai mažai išplėtoti yra vaiko situacijos šeimoje vertinimas, pačios šeimos vertinimas. Aktuali vaiko įtraukimo problema, tačiau nei tėvai, nei mokyklos atstovai, nei PPT specialistai neišreiškia didesnio poreikio plėtoti šią sritį. Visi respondentai konstatuoja itin menką tėvų, mokytojų, vaikų iniciatyvumą ir jų įtraukimą bei dalyvavimą rengiant rekomendacijas. Tėvų nuomone, reikėtų stiprinti PPT specialistų diskusijas su mokyklos vadovybe apie pagalbą specialiųjų poreikių vaikams. Tėvai ir mokyklos atstovai pageidautų, jog būtų inicijuojami pokyčiai tiek PPT specialistams organizuojant diskusijas su mokytojais ir specialistais mokykloje, tiek vykstant į ugdymo institucijas bei konsultuojant jose, atliekant tyrimus. Šio tyrimo ataskaitos išvadose pažymina, kad ypač svarbi aktualija yra psichopedagoginio vertinimo ir *ugdymo proceso dalyvių, ir institucijų partnerystė*. Santykiai tarp dalyvių ir institucijų *nėra pagrįsti partnerystės principais*. *Bendravimą tarp dalyvių ir institucijų* apibūdintume kaip labiau *vartojišką* (tikimasi gauti gatavą produktą, „receptą“), *ekspertišką* (specialistų nuomonėms suteikiama didesnė vertė, nei vaikų ir tėvų nuomonėms), *gynybišką* (neprišiamos atsakomybės už sprendimus ir veiksmus, jos perkeliamos

kitiems). PPT nepakankamai panaudojami ir organizaciniai veiklos tobulinimo veiksniai, leidžiantys siekti geresnio PPT paslaugų prieinamumo, *visų dalyvių įtraukimo* ir įgalinimo.

Ypač akcentuojama *partneriška*, į ugdymo proceso dalyvių įtraukimą orientuota, specialiojo pedagogo pagalba, kuri apima specialiojo pedagogo *bendravimą* su tėvais ir kitais ugdymo proceso dalyviais ir jų įtraukimą į vaiko ugdymo (si) procesą; veiklą informuojant, konsultuojant ugdymo proceso dalyvius, kadangi, būtent šioje srityje, išryškėja didžiausias pokyčių poreikis (Ališauskienė, 2007).

Vis dar tebeakcentuojama nepakankamas *vaiko ir kiti dalyvių įtraukimas* į ugdymo procesą. Taip pat išryškėja poreikis stiprinti tokias inkliuziniam ugdymui svarbias veiklas kaip specialistų pagalba šeimai, *ugdymo dalyvių partnerystė*. Bendrojo lavinimo mokyklose besimokančių mokinių tėvai labiau nei besimokančių specialiose mokyklose pasigenda intensyvesnės specialistų pagalbos, *bendradarbiavimo su mokykla* dažniau aptariant ugdymo tikslus, mokyklos iniciatyvos kviečiant dirbti savanoriais klasėje, ir, svarbiausia – individualios pagalbos vaikui (Ališauskas ir kt., 2010).

Todėl manytume, kad pasirinkta magistrinio darbo tema yra ne tik labai aktuali šiuo metu, bet ir nauja tuo, kad ji leis išsamiau pažvelgti į dabartinės partnerystės situaciją ir jos plėtros poreikį bei galimybes kitų ugdymo proceso dalyvių akimis (SUK pirmininkų, mokyklų vadovų).

Tyrimų rezultatai rodo, kad nepaisant progresyvios švietimo politikos, *pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas, partnerystė* vis dar yra viena iš problemiškų sričių.

Siekiant, kad specialiųjų poreikių vaikų integracija į bendrojo lavinimo mokyklas būtų sėkminga, būtina kalbėti apie tris kompetencijas: pedagogų gebėjimą taikyti naujus mokymo metodus, *mokyklos ir kitų institucijų partnerystės metodus* ir ugdymo administravimo metodus (Ruškus, Ambrukaitis, 2003).

Manytume, kad Pedagoginės psichologinės tarnybos *partnerystė su ugdymo proceso dalyviais* yra labai svarbus veiksnys, lemiantis Pedagoginės psichologinės tarnybos patrauklumą ir jos veiklos sėkmę, įgalinant ugdymo proceso dalyvius.

Praktinė mano veiklos patirtis taip pat liudija, kad PPT kaip institucija ir jos specialistai ne visada yra pakankamai orientuoti į partnerystę su ugdytiniais ir jų tėvais, pedagoginės psichologinės tarnybos bendravimui su ugdymo proceso dalyviais (vaikais, tėvais, pedagogais, SUK pirmininkais, vadovais) būdingas daugiau ekspertiškumas, o ne partnerystės santykis, kad kai kada yra ir problemiškas ugdytinių ir kitų ugdymo proceso dalyvių (pedagogų, tėvų) psichologinių poreikių tenkinimas dėl psichologų stokos PPT ir ugdymo įstaigose ir kt.

Tyrimo objektas

Ugdymo proceso dalyvių partnerystė.

Tyrimo tikslas

Išsiaiškinti Pedagoginės psichologinės tarnybos ir kitų ugdymo dalyvių partnerystės situaciją ir jos plėtros poreikį bei galimybes.

Tyrimo metu buvo keliami tokie *probleminiai klausimai*: kokia yra PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių bendradarbiavimo ir partnerystės situacija bendro lavinimo mokyklose? Kokią vietą ji užima specialiųjų poreikių vaikų įvertinimo ir jų poreikių tenkinimo procese? Ar tenkina ugdymo proceso dalyvius partnerystė su PPT? Kokie partnerystės aspektai turėtų būti stiprinami? Kokios yra galimybės PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių partnerystės plėtrai?

Uždaviniai:

4. Atlikti teorinę analizę partnerystės svarbos ir plėtros klausimu.
5. Įvertinti ugdymo proceso dalyvių (PPT specialistų, pedagogų, mokyklos specialistų, SUK pirmininkų, vadovų) nuomonę apie partnerystės situaciją.
6. Išsiaiškinti ugdymo proceso dalyvių (PPT specialistų, pedagogų, mokyklos specialistų, SUK pirmininkų, vadovų) nuomonę apie partnerystės plėtros poreikį ir galimybes.

Tyrimo imtis (tyrimo dalyviai) – 223. Ją sudarė: 9 mokyklų (vidurinių ir pagrindinių) vadovai; bendro lavinimo mokyklų mokytojai ir specialistai (N = 179) ir 15 SUK Pirmininkų ir PPT specialistų. Visi tyrimo dalyviai sutiko dalyvauti tyrime ir įstaigos, šiuo atveju, bendro lavinimo mokyklos, tam neprieštaravo (gauti iš visų tyrime dalyvavusių mokyklų vadovų raštiški sutikimai).

Tyrimo metodologija ir metodai:

1. Pedagoginių ir psichologinių literatūros šaltinių analizė.
2. Dokumentų analizė (Lietuvos respublikos ŠMM normatyviniai dokumentai, įsakymai, ataskaitos).
3. Anketinė struktūruota apklausa.
4. Pusiau struktūruotas interviu.
5. Focus grupė (diskusijų grupė).

Tyrimo organizavimo etapai:

1. Išanalizuoti pedagoginę, psichologinę literatūrą bendravimo, bendradarbiavimo ir partnerystės klausimais.
2. Atlikti Lietuvos dokumentų, įsakymų, ataskaitų ir kt. dokumentų analizę.
3. Išanalizuoti bendravimo, bendradarbiavimo ir partnerystės situaciją, remiantis Lietuvoje atliktų tyrimų rezultatais ir išvadomis.
4. Parengti anketas ir klausimynus.
5. Atlikti anketinę apklausą (struktūruota apklausa).
6. Pravesti interviu (pusiau struktūruotas interviu) su mokyklų vadovais.
7. Paruošti klausimus focus grupės (angl. Focus group) nariams (SUK pirmininkams ir PPT specialistams) ir pravesti su jais diskusiją.
8. Atlikti apklausos duomenų analizę.
9. Apibendrinti gautus rezultatus ir padaryti išvadas.

Pagrindinės sąvokos, vartojamos magistro darbe:

Metodologija – tikrovės pažinimo teorija, tirianti mokslinio mąstymo būdą ir principus: mokslas, aiškinantis mokslinio tyrimo metodus, bendrą mokslo metodų teoriją (Tidikis, 2003).

Kokybinis (kvalitatyvinis) tyrimas – sisteminis subjektyvios informacijos rinkimas tyrėjo minimaliai kontroliuojamomis procedūromis (Žydžiūnaitė, 2001).

Tyrimo objektas – tai, kas tiriama, į ką nukreiptas mokslinio pažinimo procesas (Stulpinas, 1998; Tamošiūnas, 2003).

Tyrimo tikslas – nurodo tyrimo kryptingumą; tikslas turi identifikuoti tyrimo dalyvius, kintamuosius bei galimus jų tarpusavio ryšius (Žydžiūnaitė, 2001).

Hipotezė – tai numatomi teiginiai apie mokslinių pažinimo objektų vidinius bei išorinius ryšius; nepakankamai patvirtintas teiginys, pretendentas į mokslines žinias (Bitinas, 1998).

Populiacija – visuma, kuri tiriama (Kardelis, 2002); objektų, kurių požymiai tiriami, aibė (Čekanavičius, Murauskas, 2003).

Generalinė aibė – aibė, turinti visiems jos elementams bendrą savybę ir bent vieną savybę, kuria tie elementai vienas nuo kito skiriasi (Bendorienė, Bogušinė, Dagytė, 2005).

Tyrimo imtis – populiacijos dalis, atrinkta tyrimui atlikti, siekiant nustatyti kokių nors tiriamų požymių dažnį populiacijoje (Čekanavičius, Murauskas, 2003).

Stebėjimo vienetas – tai tyrimo objekto raiška atskirybėje, nagrinėjamų požymių subjektas. Stebėjimo (analizės) vienetais gali būti ne tik žmonės (individai, grupės), bet ir institucijos, geografiniai objektai (miestai, valstybės), žmogaus veikla ir jos produktai (socialinė interakcija, bendravimas, sąveika, knygos, fotonuotraukos) ir kt.

Operacionalizacija (operaciniai apibrėžimai) – teorinių sąvokų transformacijos į konkrečias matavimų skales procedūra (Merkys, 1995); mąstymo procesas, orientuotas į tyrimo klausimus nuo idėjų ar teorijų lygmens iki pamatuojamų indikatorių (kintamųjų) nustatymo (Žydžiūnaitė, 2001).

Trianguliacija – keli tyrimo metodai t. y. tyrimo būdas, analizuojant reiškinių iš kelių pozicijų (Kardelis, 2002).

Anketinė apklausa – būdas duomenims gauti, užduodant respondentams klausimus raštu (Charles, 1999). Anketinė apklausa atliekama prieš tai parengus klausimus, t. y. sudarius anketą ar klausimyną – didelės apimties klausimų tekstą (Merkys, 1995).

Interviu ir pokalbis – metodai duomenims gauti, klausimus užduodant žodžiu (Charles, 1999).

Tinka tiriant vertinimus, nuostatas, veiklos ar vertybių prioritetus, atliekant viešosios nuomonės tyrimus ir renkant kitą informaciją.

Focus grupė (diskusijų grupė) – nedidelė grupė, iš platesnės populiacijos atrinkta tikslingai apklausai. Atlikti per grupės narių diskusiją: siekiama kreipti diskusijos eigą tik tam tikriems klausimams tirti ir patikslinti nuomonės ar reakcijas tik į kokį nors reiškinį.

Atvejo analizė – intensyvus individo, situacijos ar aplinkos specifinių savybių tyrimas (Trochim, 2002); Detali asmens ar grupės medicininio, psichologinio ar socialinio fenomeno analizė.

Bendravimas – 1. Žmonių socialinės būties forma, pasireiškianti žmonių santykių užmezgimu ir palaikymu, draugyste, partneryste; 2. Keitimasis informacija, patirtimi, jos turtinimas žodiniiais ir nežodiniais ženklais (signalais).

Bendravimas – savitas žmogaus poreikis. Kai šis poreikis nepatenkinamas, labai išgyvenama. Trūkstant bendravimo, susvetimėja mokiniai ir mokytojai, mažėja domėjimasis mokykla, silpnėja mokymosi motyvacija. Tik realizavus bendravimo funkcijas (pažintines, emocines, reguliacines), galima įveikti šiuos trūkumus (Jovaiša, 2007).

Bendradarbiavimas (ang. collaboration) – tai darbas kartu, sujungus intelektines jėgas, pagalba vienas kitam, bendras problemos sprendimas ir bendras sprendimo priėmimas (Jovaiša, 2007).

Partnerystė (ang. partner – bendrininkas) - bendrų poreikių ir interesų siejamas bendravimas, būtinas kuriai nors veiklai atlikti. Mokykloje užsimezga tarpasmeninė ar grupinė partnerystė, be kurios neįmanoma bendra veikla. Partneriai tampa priklausomi vieni nuo kitų – jie reikalingi vieni kitiems. Partnerystė vertinama kaip santykių idealas. Ji apima pasidalijimą žiniomis, įgūdžiais, patirtimi (Jovaiša, 2007)

1 skyrius. PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS TARNYBOS IR KITŲ UGDYMO PROCESO DALYVIŲ BENDRAVIMO IR PARTNERYSTĖS SVARBA

1.1. Bendravimo, bendradarbiavimo ir partnerystės klausimai pedagoginėje ir psichologinėje literatūroje

Bendravimas – ne tik sėkminga ugdymo sąlyga, bet ir viso pedagoginio proceso pamatas. *Trūkstant bendravimo*, susvetimėja mokiniai ir mokytojai, mažėja domėjimasis mokykla, silpnėja mokymosi motyvacija. Tik realizavus *bendravimo funkcijas* (pažintines, emocines, reguliacines), galima įveikti šiuos trūkumus. *Bendravimas kinta laipsniškai*: jis prasideda kūdikio šypsniu, suintensyvėja paauglystėje, tęsiamas atsakingu intymaus ir visuomeninio gyvenimo *bendravimu* jaunystėje, brandos metais. Mokykloje *tinkamą bendravimą* lemia teigiami tarpasmeniniai ir bendruomeniniai santykiai, o *tinkamas bendravimas* – gražių santykių pamatas. Juos reguliuoja pedagoginė etika, taktas, taisyklės, asmeninis patrauklumas, sąmoningas ir nesąmoningas požiūris į kitus, prieštaravimų sprendimas (Jovaiša, 2007).

Tik *nuoseklus ir atviras bendravimas* su tėvais, abipusis pasitikėjimas gali duoti teigiamų rezultatų. Ypač svarbu yra aktyvus tėvų dalyvavimas, nustatant ir aptariant vaiko sunkumus, numatant pagalbos vaikui būdus ir formas, kad, būtent, mokyklos pareiga – padrašinti tėvus, padėti jiems suvokti, kad ir mokykla, ir tėvai yra atsakingi už vaiko problemų sprendimą. Gali pasitaikyti ir *sunkių bendravimo su tėvais atveju*, kuriuos pedagogas turėtų numatyti ir tinkamai jiems pasiruošti. Kai kurie tėvai gali būti:

- nusiteikę kritiškai dėl ugdymo įstaigos tvarkos;
- pykti ant mokyklos;
- gali nenorėti pripažinti, kad jų vaikas yra egzistuojančios mokykloje problemos priežastis;
- kai kuriems tėvams mokytojo požiūris į vaiką gali atrodyti įžeidžiamas;
- kai kurie tėvai gali būti nepajėgūs spręsti savo vaiko problemų;
- kai kurie tėvai gali būti linkę smarkiai bausti vaikus už nesėkmes ar pražangas;
- kai kuriems tėvams vaiko problemos gali atrodyti nerimtos ((Ališauskas, 2002).

Bendradarbiavimas – tai darbas kartu, sujungus intelektines jėgas, pagalba vienas kitam, bendras problemos sprendimas ir bendras sprendimo priėmimas (Jovaiša, 2007).

Bendradarbiavimas – tai kelias į sėkmę. Pedagogų mintys, pamąstymai šia tema labai įvairūs. Vieni teigia, kad vaikai visada turi gauti daug teigiamo pastiprinimo (...) tiek iš bendrosios klasės mokytojo, tiek iš specialisto; kiti akcentuoja būtent tai, kad mokymosi negalių turintys moksleiviai turi žinoti, kad iš jų tikimasi to paties, ko ir iš kitų moksleivių; dar kiti teigia, kad dirbant komandinį darbą,

reikia skirti pakankamai laiko moksleivių aptarimui, o norint, jog integracija būtų sėkminga, labai svarbu apibrėžti, kas prisiima už jį atsakomybę ir kt. (Daniel, Hallaahan, Jannes, Kauffman, 2003).

Knygoje „Vaiko raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas“ jau kalbama ir apie *efektyvaus bendradarbiavimo*, vertinant ir tenkinant specialiuosius ugdymo(si) poreikius, užtikrinimą. Teigiama, kad sąveika dažnai yra svarbesnė už turinį, o tai reiškia, kad ugdytinio ir ugdytojo (pedagogų, tėvų ir kt.) savitarpio santykiai yra svarbiausias ugdymo veiksnys (Ališauskas, 2002).

Aktyviai *bendraujant* ir *bendradarbiaujant* visiems ugdymo proceso dalyviams, svarbu organizuoti darbą taip, kad *visi jaustųsi lygiaverčiai komandos nariai*, kartu siekiantys numatytų tikslų. O kaip pasiekti efektyvaus bendradarbiavimo, tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius, vaizduojama *bendradarbiavimo rate*:

- labai svarbu, kad visi ugdymo proceso dalyviai dalyvautų įvertinant vaiko specialiuosius ugdymo(si) poreikius ir susipažintų su mokymosi sunkumų priežastimis;
- iškeliamas ir aptariamas visiems svarbus ir bendras tikslas;
- kartu susirinkus numatoma *bendra visų veikla* ir kiekvieno galimybes atitinkanti individuali veikla;
- numatomi ir aptariami individualiai taikomi darbo būdai ir metodai, praktiškai mokomasi juos taikyti;
- dirbant nuolat domimasi kylančiais sunkumais ir į juos atsivėlgus komandos nariams *teikiama tarpusavio pagalba*;
- numatoma kada ir kaip bus aptariami ugdymo rezultatai ((Miltenienė, 1999).

Šalies PPT specialistų apklausa atskleidė nemažai teigiamų (funkcinių) veiksmų PPT veikloje, realizuojant pažinimo ir įvertinimo, konsultavimo, metodinę ir kitas funkcijas. Kaip teigia tyrėjai, PPT specialistai svarbiausiais veiksniais, leidžiančiais gerai atlikti PPT funkcijas, laiko aukštą specialistų kvalifikaciją (76%) ir *bendradarbiavimą su ugdymo institucijomis* (43%), o gerai materialinei bazei ir darbo sąlygoms skyrė tik 38 %, *bendradarbiavimui su kitomis PPT* – 10 % (Ališauskas, Kišonienė ir kt., 2004).

Pozityvu yra tai, kad PPT veiklos metodologinių aspektų analizė liudija, jog PPT specialistai pripažįsta ir deklaruoja įtraukimo ir *bendradarbiavimo svarbą*. Ypač svarbiu faktoriumi, leidžiančiu kokybiškai atlikti PPT funkcijas, laikomi įvairūs *bendradarbiavimo aspektai* (*bendradarbiavimas* su ugdymo įstaigų specialistais, *bendradarbiavimas* konsultuojant mokyklos bendruomenės narius ir kt.). Tačiau PPT realizuojamų funkcijų ir principų analizė rodo, kad prioritetai, kuriuos nurodo ir į kuriuos

dabar orientuojasi PPT specialistai *nėra palankūs partnerystės* ir socialinio dalyvavimo plėtotei, kadangi PPT specialistai savo veiklą labiau grindžia klinikinio modelio nuostatomis.

Jau 2000 metais B. Bennett, C. Rolheiser-Bennett, L. Stevahn knygoje „Mokymasis bendradarbiaujant: kur jausmai ir protas susitinka“ skyriuje „*Partnerystė su tėvais*“ buvo teigiama, jog, taikant klasėje mokymosi *bendradarbiaujant strategijas*, labai svarbu su mokinių tėvais užmegzti *partnerystės santykius*; suprasti, kokie su grupiniu darbu susiję dalykai tėvams gali sukelti rūpesčių; pagalvoti, ką tėvai turėtų žinoti apie *mokymąsi bendradarbiaujant*. Akcentuojama, kaip svarbu įtraukti tėvus į vaikų mokymąsi, kad šie aktyviai palaikytų *mokymąsi bendradarbiaujant*. Knygoje taip pat teigiama, kad ypač *partneriškus santykius* skatina kalbėjimas su tėvais apie mokykloje ir klasėje diegiamą mokymąsi bendradarbiaujant bei jo taikymą. Plėtojant su tėvais *veiksmingos partnerystės santykius*, svarbiausia su jais *bendrauti, bendradarbiauti*. *Bendradarbiauti* - tai nereiškia sėdėti greta ir kalbėtis dirbant individualiai; kad visą darbą padaro vienas žmogus, o kitiems tiesiog įskaitoma. *Bendradarbiauti* – tai drauge aptarti medžiagą, turėti bendrus tikslus, padėti kitiems ir tikėtis pagalbos iš kitų ir pan.

Ypatingą dėmesį reikia skirti mokytojo, specialiojo ugdymo komisijos narių, pedagoginių psichologinių tarnybų specialistų *bendradarbiavimui*. Būtent visi pedagogai, specialistai ir turėtų:

- įtraukti mokinį, priimant vienokį ar kitokį sprendimą;
- numatyti vaiko ištraukimo į problemos sprendimą lygį (atsižvelgiama į jo amžių, galimybes, patirtį ir kt.);
- užfiksuoti vaiko išvardintus ir juntamus sunkumus, keliamus sau tikslus, palyginti, ar jie sutampa su skiriama vaikui specialiąja pagalba;
- atsižvelgti į vaiko nuomonę, keičiant mokymo programą ir ją įgyvendinant.

Rengiant pedagogines rekomendacijas reikiama dėmesį reiktų skirti ne tik mokymo būdams ir metodams individualizuoti, mokymo turiniui (programai) keisti, mokymo organizavimui tobulinti, bet ir įvairių specialistų (mokytojo, specialiojo pedagogo, logopedo) ir tėvų *bendradarbiavimui gerinti* (Ališauskas, 1996).

Esminis *bendradarbiavimo principas* – tėvai yra *lygiaverčiai partneriai*, pakankamai kompetentingi ugdyti savo vaiką: specialistų vaidmuo yra išaiškinti vaikų ir tėvų galimybes, kad pati šeima pasirinktų savo prioritetus. Skatinant *tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą* aktyvesni turėtų būti mokytojai, nes tėvai dažnai yra nedrąsūs, mokykloje jaučiasi kaip „ne savo teritorijoje“, mano esą nepakankamai kompetentingi ugdymo, ypač specialiojo ugdymo, srityje. Svarbu tėvus padrašinti ir palaikyti. O dirbant su tėvais labai svarbu laikytis tinkamų nuostatų, kaip pvz.: išlaikyti konfidencialumą; pasitikėjimas yra esminis *bendradarbiavimo santykių* kūrimo elementas, informacija

apie šeimą turi būti konfidenciali; *mokyti bendradarbiauti*, organizuoti tėvams pratybas, skirtas tarpusavio santykiams stiprinti, ir pan.; stengtis teigiamai vertinti tėvų išsakytas mintis, nors ir ne visai joms pritariama, vengti nuomonių konfrontacijos, konfliktų ir kt. (Ališauskas, 2002).

Kalbant apie ugdytinių įtraukimą į specialiųjų ugdymo(si) poreikių pažinimo ir tenkinimo procesą, labai dažnai vaikas yra ne *lygiateisis partneris*, o objektas, kurio ypatumų pažinimu, specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimu užsiima mokytojai, specialieji pedagogai, Pedagoginės psichologinės tarnybos specialistai. Neretai vaiko problemos sprendžiamos be jo ir neatsiklausus. A. Ališauskas jau tuo metu pabrėžė, kad *labai svarbu ne apie vaiką kalbėti, bet su juo kalbėti*, kad visi asmenys, dalyvaujantys tenkinant vaiko specialiuosius ugdymo(si) poreikius, turi palaikyti glaudžius ir pagarbius santykius su vaiku. Vaikas turi jaustis *esąs lygiavertis partneris* ir aktyvus ugdymo proceso dalyvis *bendraudamas ir su tėvais, ir su pedagogais*.

Pripažįstama, jog siekiant, kad specialiųjų poreikių vaikų integracija į bendrojo lavinimo mokyklas būtų sėkminga, būtina kalbėti apie tris kompetencijas: pedagogų gebėjimą taikyti naujus mokymo metodus, *mokyklos ir kitų institucijų partnerystės metodus* ir ugdymo administravimo metodus (Ruškus, Ambrulaitis, 2003).

Partnerystė - bendrų poreikių ir interesų siejamas bendravimas, būtinas kuriai nors veiklai atlikti. Mokykloje užsimezga *tarpasmeninė ar grupinė partnerystė*, be kurios neįmanoma bendra veikla. Partneriai tampa priklausomi vieni nuo kitų – jie reikalingi vieni kitiems. *Partnerystė* vertinama kaip santykių idealas. Ji apima pasidalijimą žiniomis, įgūdžiais, patirtimi (Jovaiša, 2007)

Tarp PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių *bendravimas* taip pat yra susietas bendrais poreikiais ir interesais. Tarnyba ir ugdymo proceso dalyviai yra ne tik reikalingi vieni kitiems, bet pamažu tampa savitai priklausomi vieni nuo kitų (individualūs pokalbiai, konsultacijos, seminarai, pakartotini vertinimai, įvairių programų rengimas drauge, bendrų rekomendacijų ruošimas ir kt.). Jeigu partnerystė yra vertinama kaip santykių idealas, tai mes jau esame šiame sunkiame kelyje ir *siekiame partnerišku santykiu* su visais ugdymo proceso dalyviais.

Kalbėdamas apie *partnerystės metodus*, T. Stulpinas (2003) teigia, kad specialiųjų vaikų ugdymas neįmanomas, jei nėra socialinio profesinio, arba *partnerystės tinklo*. *Partnerystės tinklai* yra trijų rūšių:

- specialistų metodinis;
- tėvų ir mokyklos;
- tarpinstitucinis.

Specialistų komanda, mokykloje susibūrusi į specialiojo ugdymo komisiją arba metodinį būrelį, gali ir privalo dalytis metodine patirtimi, žiniomis, spręsti funkcijų pasidalijimo tarp mokytojo

dalykininko ir specialiojo pedagogo klausimus ir kt. Tėvų įtraukimas į jų specialiųjų poreikių vaikų ugdymą garantuotą tęstinumą (išplėtimą) bei vaikų moralinį palaikymą šeimoje. *Tarpinstitucinė partnerystė* reiškia, kad mokykla užmezga ryšius su profesinėmis ir analogiškoms mokyklomis, suderindamos specialiųjų poreikių vaikų mokymosi adekvatumo ir tęstinumo klausimus. Kad ugdymo praktikoje *partnerystė būtų sėkmingai realizuojama*, būtina mokytojų ir administratorių metodinė kompetencija, išmanymas, kaip praktiškai organizuoti, *kurti ir palaikyti partnerystės ryšius*.

Kokybiškos veiklos kriterijuose yra akcentuojama tai, kad įtraukimo, partnerystės, įgalinimo metodologija, kuri pamažu jau ateina į PPT veiklos praktiką, taip pat turėtų tapti ugdymo įstaigų specialiojo ugdymo komisijų (SUK) veiklos pagrindu. Specialiojo ugdymo komisijų galimybės šioje srityje nepakankamai panaudojamos (Ališauskas, 2007). Deja, dar ir dabar įtraukimo, partnerystės ir įgalinimo siekiai neatspindi SUK ir PPT veiklos nuostatuose.

Partnerystė vertinama kaip santykių idealas. *Partnerystė apima* pasidalijimą žiniomis, įgūdžiais, patirtimi. Vaikas vystysis ir ugdysis žymiai sparčiau ir kokybiškiau, jei tėvai ir specialistai vaikui padės kartu, o ne izoliuotai. Vienas iš pagrindinių *partnerystės akcentų* – suprasti, ką ir kiek tėvai ir specialistai turi bendro ir kiek jie turi išmokti vienas iš kito. Specialistų pareiga - padėti šeimoms pasiekti jų tikslus. Svarbu kuo geriau pažinti šeimas ir jų poreikius, gerai išmanyti savo (kaip specialisto) nuostatas bei gebėti pripažinti savo ribotumus. Kitos svarbios specialistų charakteristikos turėtų būti: pozityvumas, konkretumas, šiltumas ir empatija (L. Miltenienė, 2003).

Tyrimo „Pedagoginių psichologinių tarnybų organizavimo ir veiklos planavimo prioritetai tenkinant specialiųjų poreikių turinčių vaikų edukacinius, psichologinius, socialinius poreikius“ apibendrinime palankiai vertinama galimybė bendradarbiauti su mokyklos bendruomene, realizuojant konsultavimo funkciją, tačiau kita vertus, jų menkas įsitraukimas ir netinkamos nuostatos į vaiko įvertinimą ir pagalbos teikimą PPT yra vertinami kaip vienas iš esminių trukdžių. Pastebima ir tai, jog PPT specialistai savo veikloje labiau orientuojasi į klinikinį modelį. Kalbama apie vaiko įvertinimą, tačiau nekalbama apie vaiko/šeimoms situacijos vertinimą, apie šeimos bei kitų ugdymo proceso dalyvių įtraukimo, jų dalyvavimo svarbą (Ališauskas, 2004).

Įvardyti tokie PPT funkciniai veiksniai, kaip kitų ugdymo proceso dalyvių įtraukimo tendencijos; *bendradarbiavimo poreikis, nusiteikimas bendradarbiauti* su tėvais, mokyklų pedagogais, specialistais, kitų PPT specialistais ir kt.

Tenkinant specialiuosius poreikius ir ankstyvosios reabilitacijos tarnyboje, ir bendrojo lavinimo mokykloje vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, ir jų tėvai dažnai atsiduria atskirties situacijoje – su jais *mažai bendraujama*, nepakankamai įvertinamos jų galimybės ir poreikiai, vyrauja vienkryptės informacijos perdavimo formos (Lina Miltenienė, 2005). Teigiama ir tai, kad dauguma

specialistų ir administracijos atstovų palaiko *bendradarbiavimo idėjas*, tačiau stebima ir tendencija priešintis pokyčiams ir naujovėms. Taip pat minėto tyrimo rezultatai parodė, kad vieni svarbiausių *bendradarbiavimo su šeima* modelio kūrimo aspektai yra specialistų ir tėvų edukacija, kompleksiškas ir bendras problemų sprendimas bei pokyčių siekimas.

L. Miltenienė (2005) teigia, jog *bendradarbiavimo*, tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius, pagrindą sudaro komandos narių bendra veikla planuojant, sprendžiant problemas, priimant sprendimus specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo procese. Veiksniai, lemiantys *bendradarbiavimo proceso vyksmą ir rezultata*, yra susiję su:

- konkrečiu socialiniu kultūriniu ir instituciniu kontekstu (politinėmis struktūromis, įstatymais, kultūriniais ypatumais, dalyvaujančių asmenų nuostatomis ir kt.);
- atsakingų asmenų gebėjimu organizuoti veiklos procesą numatant turinį konkrečiame (kiekvienu atveju vis skirtingame) kontekste.

Tyrimo „Bendravimo modelio konstravimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius“ rezultatai parodė, kad, tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius Lietuvos bendro lavinimo mokyklose, vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, ir jų tėvai dažnai atsiduria atskirties situacijoje:

- su jais mažai bendraujama;
- dažnai nesuteikiama galimybių įsitraukti į ugdymo procesą ir kartu spręsti vaikų ugdymosi problemų;
- nepakankamai įvertinamos jų galimybės ir poreikiai.

Pasitvirtino ir diagnozė, kad specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai ir jų tėvai dažniausiai nėra pripažįstami kaip *lygiaverčiai partneriai* specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo procese.

Tyrimo išvadose pažymima ir tai, kad *pedagogų tarpusavio bendravimas* dažniau orientuotas į individualius pokalbius, konsultacijas, individualų tobulėjimą, o ne komandinį darbą ir kolegialių problemų sprendimą, o vadovai nepakankamai įvertina komandinio darbo rezultatus.

Siekiant *bendradarbiavimo situacijos pokyčių* ypač svarbūs yra šie aspektai:

- visų susijusių asmenų įtraukimas į planavimo ir bendros veiklos procesą;
- praktinių situacijų analizė;
- tiesioginės ugdymo proceso dalyvių sąveikos užtikrinimas (Miltenienė, 2005)

Tyrimas „Pedagoginių psichologinių tarnybų veiklos veiksmingumas“ (Ruškus, Ališauskas, Šapelytė, 2006) atskleidė ne tik Pedagoginių psichologinių tarnybų veiksmingumą įvertinant PPT atliekamų funkcijų realizavimo ypatumus (raišką, procedūras, naudas, kryptingumus, sąveikas), bet

ir nustatė PPT veiklos prioritetus ir plėtros galimybes. Šio tyrimo pateiktoje ataskaitoje, rekomendacijose randame aiškiai įvardintus ir atskleistus PPT veiksnius, kuriuose įgalinimo ir *partnerystės* resursus iš pagrindų *aktualizuoja ir junga individualaus ugdymo plano idėja*, kuri teigia, kad:

- atsisakoma sutrikimo akcentavimo;
- hierarchinių santykių;
- šabloniško ugdymo planavimo;
- kuriama praktika, kur aktualizuojamos kompetencijos;
- kuriami *partnerystės santykiai*;
- ugdymas planuojamas pagal konkretaus asmens konkrečioje situacijoje poreikius.

Pabrėžiama (Ruškus ir kt., 2006) kad turi būti vis labiau atsisakoma tarpinstitucinių ir tarpasmeninių santykių hierarchiškumo, o vis labiau pereinama prie *partnerystės santykių*, kadangi *partnerystė* gali būti kuriama tik esant supratimui, kad sistema nesusidaro iš ekspertų ir klientų, o iš skirtingų resursų (kompetencijų). Partnerystė atsiranda tada, kai psichopedagoginio vertinimo ir ugdymo dalyviai – ekspertai:

- kartu generuoja bendrą psichopedagoginės pagalbos tikslą;
- nusistato uždavinius;
- pasidalina įsipareigojimais ir atsakomybėmis;

Tyrimo išvadose taip pat teigiama, kad nors ir viena iš svarbiausių ir specifinių PPT funkcijų yra išsamus, visapusiškas psichopedagoginis vertinimas, atskleidžiantis įvairius ugdymo resursus, galias, kompetencijas, tačiau akivaizdu, kad PPT yra *tinklinė organizacija*, kuri gali ir turi veikti kaip *lygiaverčių partnerių* (dalyvių ir institucijų) tinklo dalis, turinti *savitas atsakomybes* (psichopedagoginis vertinimas, konsultavimas ir pan.) ir *galimybes* (resursų atskleidimas ir aktualizavimas, ugdymo proceso dalyvių įgalinimas), kurias gali ji geriausia realizuoti atlikdama *tarpininkavimo funkciją*. Būtent ši funkcija ir pasireiškia visų ugdymo proceso dalyvių lūkesčių, poreikių, interesų derinimu, resursų, kompetencijų mainais, tinklo kūrimu ir palaikymu, sukuria pagalbos tęstinio palaikymo prielaidas ir pan. Tyrėjų (Ruškus ir kt., 2006) nuomone, ši tarpininkavimo tarp ugdymo proceso dalyvių ir institucijų funkcija (kuri nenumatyta net PPT pavyzdiniuose nuostatuose) turėtų būti laikoma viena iš esminių ir specifinių PPT funkcijų. Viena iš sąlygų, kad PPT taptų paramos vaikui ir šeimai organizacija yra vaikų ir tėvų įtraukimas lygiaverčių partnerių pagrindu į vertinimo ir ugdymo procesą. Tuo tikslu vaikų ir tėvų lūkesčiai ir poreikiai turėtų būti ne tik išklausomi, bet ir fiksuojami dokumentuose (t. y. ko tikisi dalyviai iš PPT, kaip mato ir apibūdina savo

problema, kaip įsivaizduoja problemos sprendimą, kokį prisiima vaidmenį sprendžiant problemą ir pan.).

Kiekvienais metais ugdymo įstaigoje derėtų atlikti specialiosios pedagoginės, specialiosios bei psichologinės pagalbos teikimo lygio bei veiksmingumo (efektyvumo) savianalizę, aiškinantis ugdytinių, pedagogų bei tėvų pasitenkinimą teikiama pagalba. Tyrėjai (Ališauskienė ir kt., 2007) rekomenduoja, kad įtraukimo, *partnerystės*, įgalinimo metodologija turėtų tapti *ugdymo įstaigų veiklos pagrindu*. Šios metodologinės nuostatos grindžiamos *principais*, kurie siekiant padidinti teikiamos pagalbos veiksmingumą mokykloje, turėtų tapti ugdymo komandos *kasdieninės veiklos orientyrais* (savanoriškas dalyvavimas (dalyviai yra visi, įskaitant ir vaiką); sutarimas dėl bendrų tikslų ir uždavinių; vaidmenų ir funkcijų pasidalijimas tarp dalyvių ir kt.

1.2. Ugdymo dalyvių bendradarbiavimo ir partnerystės siekių realizavimas dokumentuose, reglamentuojančiuose ugdymo procesą

Pagal šiuo metu galiojančius įstatymus negalę turintys vaikai gali būti ugdomi ir ugdyti įvairiose ugdymo įstaigose. Kiekvienoje įstaigoje susikuria savita ugdymo aplinka, formuojanti savitą tėvų ir pedagogų santykių tipą. Pasak V. Gevorgianienės (2003), Specialioje mokykloje pedagogo ir tėvų sąveika dažniau primena „dialogus“ su atskirų sričių specialistais (mokytojais, auklėtojais, logopedais). Bendrojo ugdymo įstaigose, kur kartu su bendraamžiais ugdomi vaikai, turintys negalę, šie santykiai įgyja pobūdį: sėkmingai įgyvendinant integracijos idėją visi vaikui paslaugas teikiantys specialistai (klasės/dalyko mokytojas, specialusis pedagogas) dalijasi bendrais tikslais, aptaria ir derina darbo formas ir metodus, *bedraudami, partneriškai bendradarbiaudami* su Pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis.

Lietuvos švietimo plėtotės strateginėse nuostatose (švietimo gairėse) 2003 – 2012 metams akcentuojama, kad Lietuvos švietimas yra grindžiamas šiais principais ir pagrindinėmis Vakarų kultūros vertybėmis: *asmens nelygstamos vertybės*, artimo meilės, prigimtinės *žmonių lygybės*, sąžinės laisvės, *tolerancijos*, demokratinių visuomenės santykių teigimu. O viena iš Švietimo plėtotės nuostatų yra *prieinamumas* – švietimo sistema teisinga, ji užtikrina lygias mokymosi galimybes, sudaro sąlygas mokytis skurdo bei *negalios* ištiktiems asmenims; kiekvienam asmeniui ji laiduoja bendrojo išsilavinimo bei pirmosios profesinės kvalifikacijos įsigijimą ir sudaro sąlygas tobulinti, papildyti, atnaujinti turimą kvalifikaciją ar įgyti naują. Lietuvos švietimo sistemos bei jos plėtotės tiksluose ir uždaviniuose galima surasti tik vieną sakinį apie *bendradarbiavimą*. Atsakydamas į dabarties iššūkius, Lietuvos švietimas siekia ugdyti ne tik savarankišką, atsakingą, visą gyvenimą savo gebėjimus tobulinti

pajėgiantį asmenį, bet ir savo valstybę tobulinti ir globaliame pasaulyje *bendradarbiauti* bei konkuruoti pajėgiančią pilietinę visuomenę. Teigiami poslinkiai jaučiami konkrečiuose švietimo plėtotės siekiuose. Per 2002-2012 metus numatyta sujungti specialųjį ir bendrąjį lavinimą bei profesinį mokymą į vientisą ugdymo ir mokymo sistemą, laiduojant kiekvienam specialiųjų poreikių vaikui, jaunuoliui galimybę įgyti jo asmenines galias atitinkančią kompetenciją. Pozityvūs pokyčiai numatyti ir pedagogų rengimo ir jų kvalifikacijos tobulinimo sistemoje, kad mokytojas būtų pasirengęs dirbti žinių visuomenės sąlygomis su *įvairių gebėjimų ir poreikių mokiniais*.

Kiekvienoje šalyje SUP tenkinimo situacija yra vis kitokia ir individuali, numatomi skirtingi priemonių planai ir strategijos. Lietuvoje švietimo politikos formuotojai inicijuoja pozityvius pokyčius kryptimi „iš viršaus į apačią“, tačiau kyla klausimas, kiek formalusis kontekstas sutampa su ugdomąja praktika, - kelia klausimą L. Miltenienė (2005) daktaro disertacijoje „Bendradarbiavimo modelio konstravimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius“. Kokios nuostatos būdingos ugdymo proceso dalyviams, tenkinant vaikų specialiuosius ugdymosi poreikius bendro lavinimo mokykloje, *kaip bendrojo lavinimo mokykloje*, tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius, *realizuojama ugdymo proceso dalyvių bendradarbiavimo idėja* ir kiti probleminiai klausimai keliami šios autorės darbe.

L. Miltenienė (2005) švietimo politikos formuotojams rekomendavo, kad Lietuvos švietimo įstatymą papildančiuose poįstatyminiuose aktuose reiktų konkrečiau apibrėžti tėvų įtraukimo į vaiko specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo procedūrą ir pabrėžti tėvų vaidmens svarbą ne tik pradiniam – specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimo – etape, bet ir vėlesniame – *specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo procese*. Reiktų formaliai įteisinti vaiko teisę aktyviai dalyvauti vertinant ir tenkinant jo specialiuosius ugdymosi poreikius, priimant svarbius sprendimus.

Nuo 2007 – 2008 mokslo metų „Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, įgyvendinimo, vertinimo ir atnaujinimo strategijoje ir jos priemonių plane ugdymo turinio atnaujinimo artimiausiuose darbuose mokykloms buvo nurodyta *įtraukti tėvus ir partnerius* bei ieškoti *efektyvesnių bendradarbiavimo formų*. O bendruose veiklos principuose jau išskiriamas ir *akcentuojamas vienas iš principų – bendradarbiavimas*. (Žadeikaitė, 2006).

Tebevykstanti švietimo reforma remiasi kertiniais mokymosi taškais:

- Mokymasis tam, kad žinotum.
- Mokymasis daryti.
- Mokymasis gyventi kartu.
- Mokymasis būti.
- Mokymasis tvariai gyventi.

Dokumentuose, reglamentuojančiuose SUP tenkinimą Lietuvoje ir kitose šalyse, mokinių ugdymo būdai ir formos grindžiami *inkliuzinio ugdymo metodologija*, įteisinta ugdymo formų įvairovė. Vertinant ir tenkinant mokinių SUP, akcentuojami ugdymosi, tarp jų ir specialieji poreikiai, kitų ugdymo proceso dalyvių (tėvų, pedagogų, specialistų) poreikiai ir kompetencijos (Ališauskas, Ališauskienė, Gerulaitis, Melienė ir kt., 2010).

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo naujoje redakcijoje (<http://kaveikiavaldzia.lt/docs/2010/06/08/17405...> projekto lyginamajame variante) lygių galimybių principas jau papildytas tuo, kad švietimo sistema užtikrina asmenų teisių įgyvendinimą, nepaisant jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, *negalios*. O mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdyme (14 straipsnyje 3 p.) pirmą kartą akcentuojama, jog mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių pirminį įvertinimą atlieka *vaiko gerovės komisija*, mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertina pedagoginė psichologinė tarnyba ir atitinkamą ugdymą skiria pedagoginės psichologinės tarnybos vadovas, atskirais atvejais – mokyklos vadovas tėvams (globėjams, rūpintojams) sutikus švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka.

Be to, visiškai nauju punktu papildytas 47 straipsnis apie tėvų teises ir pareigas. Penktoje šio straipsnio dalyje apibrėžiama, kad tėvai turi teisę *dalyvauti įvertinant vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius ir gauti išsamią informaciją apie įvertinimo rezultatus*. Taip pat papildytas 2 p., kad tėvai privalo ne tik *bendradarbiauti* su mokyklos vadovu, kitu švietimo teikėju, mokytojais, kitais specialistais, teikiančiais specialiąją, psichologinę, socialinę pedagoginę, specialiąją pedagoginę pagalbą, sveikatos priežiūrą, sprendžiant vaiko ugdymosi klausimus, bet ir *vykdyti jų rekomendacijas, dalyvauti parenkant vaikui, turinčiam specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo programą bei mokyklą*.

Graži pradžia jau yra. Peržiūrėtas, pakoreguotas ir papildytas Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (projektas) labai svarbiais, konkrečiais ir reikšmingais pakeitimais, kurie ypatingai svarbūs ne tik įtraukiant kitus ugdymo proceso dalyvius į vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, vertinimo ir ugdymo procesą, bet ir visiems drauge prisiimant ir atsakomybę.

2009 m. rugsėjo 3 d. LR Švietimo ir mokslo patvirtintoje *Specialiojo ugdymo plėtros programoje* ir jos uždaviniuose randame vieną uždavinį, kuriame akcentuojama *bendradarbiavimo svarba*. Tai vienas iš penkių uždavinių, kuriame sakoma, kaip svarbu ne tik atnaujinti ir pritaikyti ugdymosi aplinką specialiųjų poreikių mokiniams, bet ir plėtoti švietime dalyvaujančių asmenų *tarptautinį bendradarbiavimą* specialiųjų poreikių mokinių ugdymo klausimais.

L. Miltenienė (1999) teigia, kad svarbu darbą organizuoti taip, kad *visi jaustųsi lygiaverčiai* komandos nariai, kartu siekiantys numatytų tikslų. Panašaus požiūrio laikosi ir A. Ališauskas (2002) teigdamas, kad *esminis bendradarbiavimo principas – tėvai lygiaverčiai partneriai*. Nors atliktų tyrimo duomenys rodo, kad labai dažnai vaikas yra ne lygiavertis partneris, o objektas. Panašios tyrimo išvados gautos ir L. Miltenienės (2005), kad mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, ir jų tėvai dažniausiai nėra pripažįstami kaip lygiaverčiai partneriai specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo procese.

T. Stulpinas (2003) teigia, kad *partnerystė būtų sėkmingai realizuojama*, reikalinga mokytojų ir administratorių metodinė kompetencija, išmanymas, kaip praktiškai organizuoti, *kurti ir palaikyti partnerystės ryšius*. Panašaus požiūrio laikosi ir kiti tyrėjai teigdami, kad vadovai nepakankamai įvertina komandinio darbo rezultatus (Miltenienė, 2005); kad aktyvesni turėtų būti mokytojai (Ališauskas, 2002); kad svarbu didinti atsakomybę ne tik mokyklų vadovų, bet ir miestų (rajonų) švietimo skyrių ir asmenų, atsakingų už specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo kokybę (Ališauskienė, 2007); kad reikia stiprinti PPT specialistų diskusijas su mokyklos vadovybe apie pagalbą specialiųjų poreikių vaikams (Ruškus, 2006); reikia didinti bendro lavinimo mokyklų vadovų atsakomybę už SUP tenkinimo politiką mokykloje (Ališauskas ir kt. 2010).

Bendradarbiavimo stoka su ugdymo įstaigomis pripažino tyrimo ataskaitoje A. Ališauskas (2004). Panašaus požiūrio laikosi ir kiti tyrėjai, teigdami, kad *santykiai tarp dalyvių ir institucijų nėra pagrįsti partnerystės principais* (Ruškus, 2006) ir kt.

Pozityvūs pokyčiai yra, tačiau manytume, kad PPT pavyzdiniuose nuostatuose, SUK dokumentuose *per mažai atsispindi bendravimas, bendradarbiavimas, partnerystė*. Reiktų papildyti ne tik PPT pavyzdinius nuostatus, įtraukiant vieną esminių iš specifinių PPT funkcijų - *tarpininkavimo funkciją*, bet ir peržiūrėti bei papildyti Vaiko gerovės komisijos nuostatus, kadangi ši komisija ateityje tikrai turėtų tapti *partnerystės ir įgalinimo* institucija.

Mokykloje ypatingą dėmesį reikėtų skirti ateities mokytojui, nes mokytojai turi tapti ne tik geri dalyko specialistai, bet ir išmokti valdyti santykius klasėje, dirbti komandoje su kolegomis.

Remiantis literatūros šaltinių bei tyrimų duomenimis apie partnerystės svarbą, galima teigti, kad reikėtų *ieškoti daugiau galimybių partnerystės plėtrai*.

2 skyrius. PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS TARNYBOS IR KITŲ UGDYMO DALYVIŲ PARTNERYSTĖS PLĖTRA

2.1. Tyrimo metodika

Siekiant atsakyti į tyrimo pradžioje iškeltus klausimus, tyrimo tikslui ir uždaviniams realizuoti buvo pasirinktas kompleksinis PPT ir visų ugdymo proceso dalyvių partnerystės svarbos ir plėtros galimybes su visais ugdymo proceso dalyviais tyrimas. Tyrimo kompleksiškumas pasireiškė tuo, kad buvo naudojami įvairūs tyrimo instrumentai, metodai, tyrime dalyvavo įvairios respondentų grupės. Buvo siekiama kuo labiau susieti tyrimo metodus ir imtį taip, kad PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių svarbos ir plėtros poreikis būtų analizuojamas iš įvairių pozicijų. Tokiu būdu buvo pasirinkti anketinės apklausos raštu ir interviu metodai (siekiant išsiaiškinti skirtingų ugdymo proceso dalyvių partnerystės svarbos ir plėtros poreikį ir galimybes), sutelkta focus grupė (diskusijų grupė), kuri buvo organizuojama po kiekybinio tyrimo, norint pateikti gilesnę kiekybinių duomenų analizę: respondentų nuomonėms patikslinti, išryškinti, generuoti naujas idėjas.

Tyrime buvo derinami kiekybiniai (anketinės apklausos) ir kokybiniai tyrimo metodai (interviu, focus grupė). Kiekybinis metodas (anketinė apklausa) buvo taikytas išsiaiškinti klasės /dalyko mokytojų ir specialistų nuomonę PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių partnerystės svarbos ir plėtros klausimais. Remiantis J. Ruškaus, A. Ališausko, O. Šapelytės (2006) „Anketa mokytojams ir specialistams“ buvo parengta uždaro tipo anketa, kurią sudarė 4 blokai (PPT ir mokyklos bendravimo formos, PPT ir mokinių partnerystė, PPT ir šeimos partnerystė, PPT ir mokyklos partnerystė) ir 108 teiginiai su „Dabartinės situacijos vertinimu“ ir „Ar išvardinta pagalba turėtų būti stiprinama?“ Buvo sudaryta pilotinė grupė (iš PPT specialistų), kuri pirmoji užpildė anketas ir parašė pastebėjimus. Atsižvelgiant į pilotinės grupės narių pasiūlymus, PPT ir mokyklos bendravimo formos dar buvo papildytos keturiais paskutiniais teiginiais.

Kiekvienas dabartinės situacijos vertinimo teiginys buvo vertinamas 3 balų skale: 1 – „nepakankamai“, 2 – „patenkinamai“, 3 – „pakankamai“. Teiginiai ar išvardinta pagalba turėtų būti stiprinama taip pat vertinti 3 balų skale 1 - „nereikia“, 2 – „nežinau“, 3 – „manau, kad reikia“.

Tyrime naudotų skalių vidinis suderinamumas yra geras (Cronbacho $\alpha=0,923$), todėl galima manyti, kad jas galima sėkmingai taikyti tyrime.

1 lentelė

Anketos skalių vidinis suderinamumas

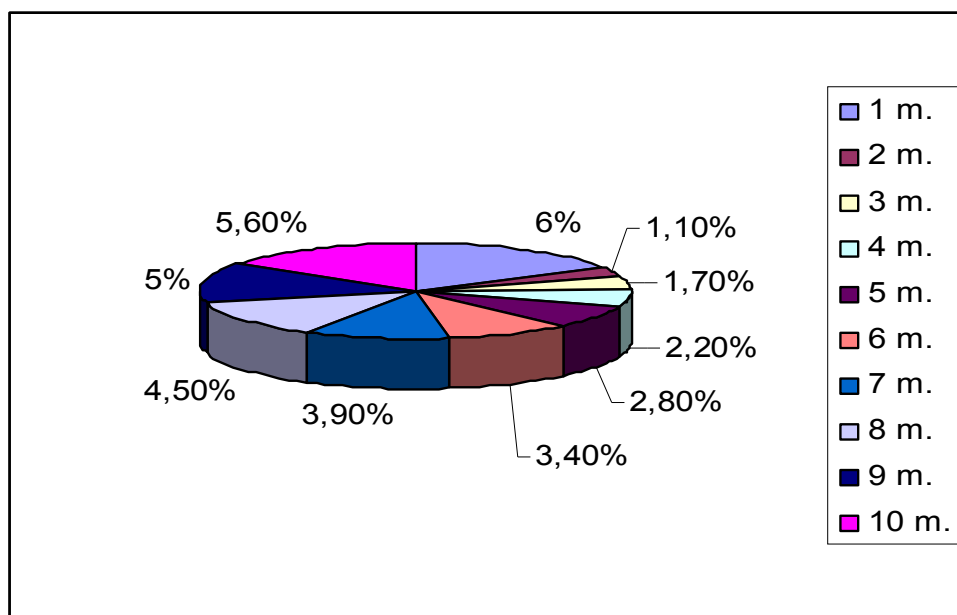
Skalė	Dabartinės situacijos vertinimas	Ar išvardinta pagalba turėtų būti stiprinama?
PPT ir mokyklos bendravimo formos	0,90	0,94
PPT ir mokinių Partnerystė	0,95	0,91
PPT ir šeimos partnerystė	0,91	0,96
PPT ir mokyklos partnerystė	0,93	0,97

Siekdami išsiaiškinti bendro lavinimo mokyklų vadovų požiūrį į PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių partnerystę (kokia situacija yra šiuo metu ir kokia pagalba turėtų būti stiprinama?) naudojome kokybinį interviu metodą. Šiame tyrime dalyvavo devynių bendro lavinimo mokyklų vadovai. Focus grupė – grupinė apklausa, kurioje dalyvavo 15 SUK pirmininkų ir PPT specialistų; Tyrimo duomenų apdorojimui pasitelktos statistinės analizės procedūros: aprašomoji statistika (vidurkiai, standartinis nuokrypis), koreliacinė analizė.

2.2. Respondentai

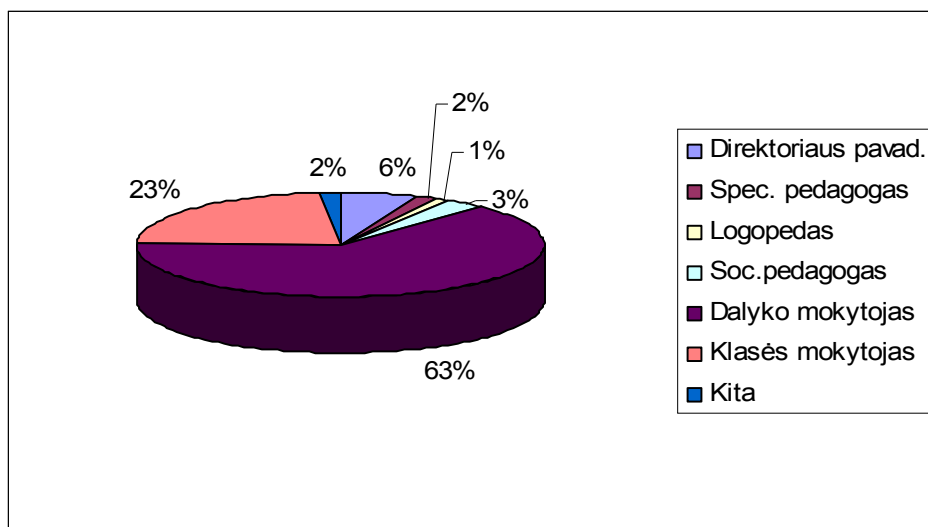
Tyrimo imtis: anonimiškai apklausta 9 mokyklų (vidurinių ir pagrindinių) vadovai. Atlikta anoniminė mokytojų ir specialistų apklausa (n = 179). Focus grupėje (diskusijų grupėje) dalyvavo – 15 SUK pirmininkų ir PPT specialistai. Tyrimo imtis – tikimybinė, sisteminė, kadangi iš populiacijos sąrašo, atsižvelgus į jos dydį, tyrimo dalyviai buvo parenkami laikantis tam tikros sistemos (pvz.: iš 10 Šakių rajone esančių pagrindinių mokyklų buvo atrinktos – 6, o iš 7 vidurinių – 3 ir pan.). Tyrimo imtį sudarė 223 dalyviai (anketų į mokyklas buvo paruošta - 200, o grįžo – 179). Grįžtamumo iš mokyklų anketų kvota buvo labai aukšta – 89,5%. Tokią aukštą grįžtamumo kvotą lėmė nuolatinis bendravimas su mokyklomis bei per keletą metų sukurta pozityvi bendradarbiavimo atmosfera. Tyrime dalyvavo trijų vidurinių bendrojo lavinimo mokyklų ir šešių pagrindinių bendrojo lavinimo mokyklų pedagogai.

Tyrime dalyvavo pedagogai (klasės/dalyko mokytojai, spec. pedagogai, logopedai, psichologai, soc. pedagogai). Daugiausia apklaustųjų turi 8 metų pedagoginį darbo stažą - 6%, 10 metų pedagoginį darbo stažą turi – 5,60%, 9 metų - 5%, o mažiausią pedagoginį darbo stažą – 1 metų, turi tik 1, 10% pedagogų (žr. 1 paveikslą).

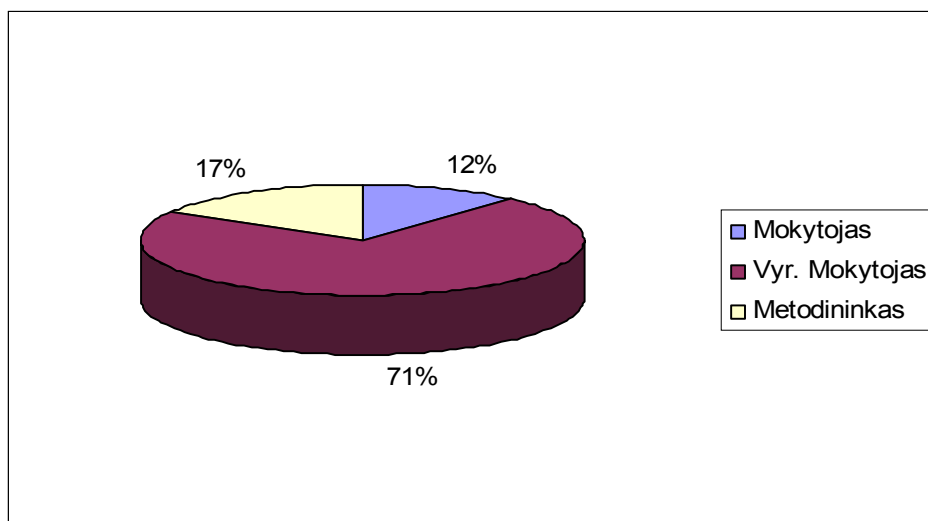
1 pav. Pedagogų, dalyvavusių apklausoje, pasiskirstymas pagal pedagoginį darbo stažą, %

Respondentų pasiskirstyme pagal veiklos sritį matyti, kad dominuoja dalyko mokytojai - 63%. Pradinių klasių mokytojų - 23%. Mažiausia tyrime dalyvavo logopedų. Duomenys apie pedagogų pasiskirstymą pagal veiklos sritį pateikiami 2 paveiksle.

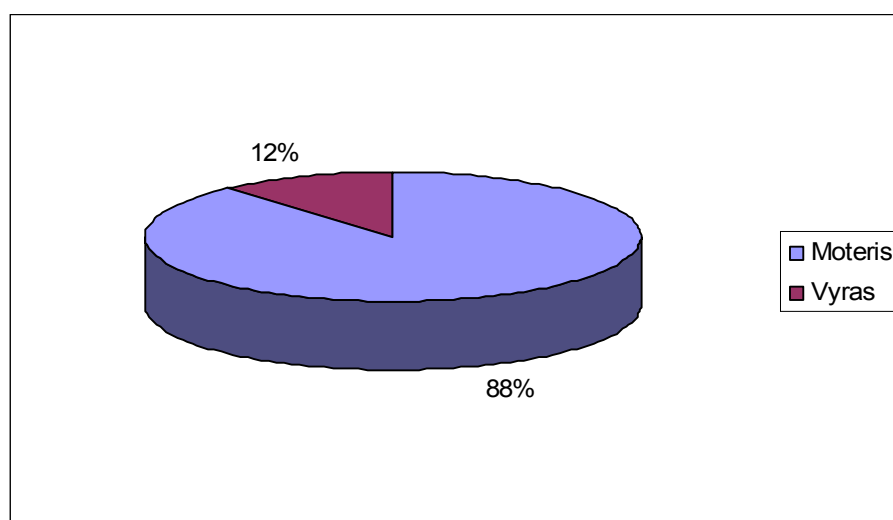
2 pav. Pedagogų, dalyvavusių apklausoje, pasiskirstymas pagal veiklos sritį, %

Per tyrimą daugiausia apklausta pedagogų, kurie yra įgiję vyresnio mokytojo kvalifikacinę kategoriją (71%), mažiausia – mokytojo (12%) (žr. 3 paveikslą).

3 pav. Pedagogų pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją, %

Lyties požiūriu tarp apklaustųjų vyravo moterys pedagogės - 88%, vyrų pedagogų – tik 12%.

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį, %

Tyrimo vieta. Šakių rajono Pedagoginė psichologinė tarnyba ir Šakių rajono bendrojo lavinimo mokyklos (3 vidurinės, 6 pagrindinės).

2.3. PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių partnerystės tyrimo rezultatai ir jų analizė:

2.3.1. Partnerystės situacijos analizė

PPT ir mokyklos bendravimo formos. PPT ir mokyklos bendravimo formos pagal dominavimą parodytos 2 lentelėje.

2 lentelė

PPT ir mokyklos bendravimo formos

Eil. Nr.	PPT ir mokyklos bendravimo formos	Dabartinės situacijos vertinimas	
		Vidurkis	Standartinis nuokrypis
1.	Pokalbiai telefonu	2,41	0,70
2.	Individualūs pokalbiai PPT	2,40	0,76
3.	PPT specialistai teikia informaciją mokyklose	2,35	0,85
4.	Konferencijos, seminarai	2,30	0,85
5.	Mokinių vertinimas	2,29	0,83
6.	SUK pirmininkų pasitarimai pedagoginėje psichologinėje tarnyboje	2,26	0,59
7.	Pokalbiai prie arbatos	2,25	0,77
8.	Konsultavimas elektroniniu paštu	2,22	0,74
9.	Patarimų teikimas mokytojams, specialistams	2,22	0,87
10.	Specialistų metodiniai pasitarimai PPT	2,22	0,61
11.	Žodinių rekomendacijų teikimas tėvams	2,20	0,69
12.	Raštiškų rekomendacijų teikimas pedagogams	2,19	0,84
13.	Mokytojų, specialistų paskatinimas	2,18	0,81
14.	Metodinės dienos PPT	2,14	0,66
15.	Įvairių sričių specialistų bendri pasitarimai Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje	2,12	0,74
16.	Metodinės dienos mokyklose	2,10	0,80
17.	Specialistų diskusijos grupelėse su mokytojais	2,10	0,86
18.	Paskatinimas, palaikymas tėvų	2,08	0,73
19.	Pamokymai, duodami tėvams	2,08	0,77
20.	Atvejų savianalizės grupės	2,06	0,63
21.	Paramos grupių organizavimas	2,06	0,70

22.	Raštiškų rekomendacijų teikimas tėvams	2,01	0,70
-----	--	------	------

N u o m o n i ų r a i š k a (skalė nuo 0 iki 3). Analizuojant PPT ir mokyklos bendravimo formų vertinimą, pastebime, kad respondentai geriausiai, palankiausiai vertina šias bendravimo formas: *pokalbius telefonu* (53,6% apklaustųjų mano, kad ši PPT ir mokyklos bendravimo forma pakankamai išplėtota, 34,1% - kad patenkinamai, o 12,3% - nepakankamai); *individualius pokalbius PPT* (57,0% apklaustųjų mano, kad pakankamai išplėtota, 26,3% - tik patenkinamai, o 16,8% - nepakankamai); *PPT specialistų teikiama informaciją mokyklose* (60,3% apklaustųjų nurodė, kad pakankamai, 15,1% - kad patenkinamai ir 24,6%- nepakankamai); *konferencijas, seminarus* (55,9% apklaustųjų teigia, kad pakankamai, 18,4% - kad patenkinamai ir 25,7% - nepakankamai); *SUK Pirmininkų pasitarimus Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje* (34,1% apklaustųjų mano, kad pakankamai, 58,1% mano, kad patenkinamai, tik 7,8% mano, kad nepakankamai). Respondentų (N=179) *geriausiai vertinama PPT specialistų teikiama informacija mokykloms* (net 60,3% patvirtino, kad ši bendravimo forma yra pakankamai išplėtota). Kaip matyti iš dabartinės situacijos vertinimo lentelės, respondentai gana neblogai, t. y. patenkinamai, vertina visą esamą situaciją. Prasčiau vertinami: *atvejų savianalizės grupės* (tik 23,5% apklaustųjų vertina, kaip pakankamai išplėtota, 59,8% - patenkinamai ir 16,8% - nepakankamai) bei *paramos grupių organizavimas ir raštiškų rekomendacijų teikimas tėvams* (tik 28,5% mano, kad pakankamai gera dabartinė situacija, 49,7% - kad patenkinama ir 21,8% - kad nepatenkinama). Manome, kad respondentai iš tikro sugebėjo realiai įvertinti esamą situaciją bendravimo klausimu. Būtent tai, kad *raštiškų rekomendacijų teikimas tėvams yra viena iš mažiausiai išplėtotų PPT ir mokyklos bendravimo formų*, patvirtina ir kitų tyrėjų nuomonė, kad visi respondentai konstatuoja itin menką tėvų, mokytojų, vaikų iniciatyvumą ir jų įtraukimą bei dalyvavimą rengiant rekomendacijas (Ruškus ir kt., 2006).

PPT ir mokinių partnerystės formos. Siekiant atskleisti PPT ir mokinių partnerystės formų naudingumą, reikalingumą, aktualumą, pirmiausia išsianalizavome dabartinę situaciją (žr. 3 lentelę), kurioje pateikėme respondentų atsakymus.

3 lentelė

PPT ir mokinių partnerystės formos

Eil. Nr.	PPT ir mokinių Partnerystė	Dabartinės situacijos vertinimas	
		Vidurkis	Standartinis nuokrypis
1.	PPT specialistai maloniai bendrauja su vaiku	2,60	0,53
2.	PPT vertinami vaiko specialieji poreikiai (ugdymosi ir kt.)	2,50	0,75
3.	PPT specialistai pasitiki mokiniu	2,45	0,56
4.	PPT specialistai įsiklauso ir išklauso vaiką	2,41	0,65
5.	Pakartotino vertinimo metu fiksuojami vaiko pasiekimai	2,38	0,62
6.	Vertinimo metu atskleidžiamos vaiko galimybės, pasiekimai mokykloje	2,36	0,79
7.	PPT pildomi dokumentai (5 forma) padeda atskleisti vaiko gebėjimus, galimybes	2,35	0,67
8.	Atsižvelgiama į vaikų lūkesčius ir poreikius	2,34	0,65
9.	Vaikas įtraukiamas pritaikant programą	2,30	0,66
10.	Vertinimo metu atskleidžiamos vaiko problemos ir nesėkmės mokykloje	2,28	0,82
11.	PPT specialistai padeda vaikui suprasti, kodėl jam iškyla sunkumų mokykloje	2,26	0,79
12.	Su vaiku aptariami vertinimo rezultatai	2,25	0,64
13.	PPT įtraukia vaikus ir tėvus į vertinimo ir ugdymo procesą	2,23	0,70
14.	Rekomendacijose pateikiami pagalbos būdai vaikui mokykloje	2,21	0,82
15.	PPT vaikas skatinamas išsakyti savo baimes ir norus	2,21	0,69
16.	Rekomendacijose pateikiami pagalbos būdai vaikui namuose	2,06	0,75
17.	Vaikas įtraukiamas rengiant jam rekomendacijas	2,05	0,65

Nuomonių raiška (skalė nuo 0 iki 3). Kaip matyti iš respondentų pateiktų duomenų, PPT ir mokinių partnerystės formos išplėtotos patenkinamai ir pakankamai. Palankiausių vertinimų susilaukė tokios formos kaip: *PPT specialistai maloniai bendrauja su vaiku* (63,1% respondentų teigia, kad partnerystės forma pakankamai jau išplėtota, 34,6% - kad patenkinamai ir tik 2,2% - kad nepakankamai); *PPT vertinami vaiko (ugdymosi ir kt.) specialieji poreikiai* (67,0% respondentų mano, kad pakankamai, 16,8% - kad patenkinamai, 16,2% - kad dar nepakankamai); *PPT specialistai įsiklauso ir išklauso vaiką* (50,8% dalyvavusių respondentų mano, kad pakankamai, 40,2% - kad patenkinamai ir tik 8,9% - kad nepakankamai); *PPT specialistų pasitikėjimas mokiniu* (48,6% respondentų teigia, kad ši partnerystės forma išplėtota pakankamai, 48,0% - patenkinamai, o 10,1% - kad nepakankamai). Visų respondentų nuomone, *stipriausiai šiuo metu yra išplėtotas - vaiko specialiųjų poreikių (ugdymosi ir kt.) vertinimas PPT* (67,0%). *Mažiausiai išplėtota PPT ir mokinių partnerystės forma yra vaiko įtraukimas rengiant jam rekomendacijas* (tik 24,0% respondentų pripažįsta, kad pakankamai, 57,0% teigia, kad patenkinamai, o 19,0% - kad nepakankamai). Būtent šią sritį, respondentų nuomone, reikėtų daugiausiai ir plėtoti, tobulinti (48,6% respondentų mano, kad reikia, 33,5% iš jų nežino ir tik 17,9% mano, kad nereikia stiprinti). Kad būtina įtraukti vaiką į ugdymo procesą, patvirtina ir kitų tyrėjų tyrimo išvados, kuriose teigiama, kad nepakankamai į ugdymo procesą įtraukiamas vaikas ir kiti dalyviai (Ališauskas ir kt., 2010).

PPT ir šeimos partnerystės formos. 4 lentelėje pateikiami anketinės apklausos duomenys.

4 lentelė

PPT ir šeimos partnerystės formos

Eil. Nr.	PPT ir šeimos partnerystė	Dabartinės situacijos vertinimas	
		Vidurkis	Standartinis nuokrypis
1.	Aptarimų metu tėvams pranešama, ką nusprendė specialistai.	2,65	0,55
2.	PPT specialistai maloniai bendrauja su tėvais	2,62	0,52
3.	PPT yra paramos vaikui ir šeimai organizacija	2,56	0,73
4.	PPT specialistai įsiklauso ir į tėvų nuomonę	2,54	0,57
5.	Vaiko vertinime PPT dalyvauja tėvai	2,47	0,65

6.	Mokykloje tėvai randa informaciją apie PPT	2,47	0,76
7.	PPT rekomenduoja tėvams pasirinkti ugdymo mokyklos tipą	2,41	0,58
8.	PPT specialistai linkę dirbti kartu su šeima	2,41	0,66
9.	Atsižvelgiama į tėvų lūkesčius ir poreikius	2,37	0,71
10.	PPT specialistai paskatina ir konsultuoja tėvus kaip padėti jų vaikams	2,36	0,67
11.	Šeima jaučiasi saugi dėl informacijos apie vaiką konfidencialumo	2,34	0,62
12.	PPT siekia geriau pažinti šeimas ir jų poreikius	2,34	0,66
13.	Vertinimo metu atskleidžiamos vaiko galimybės šeimoje	2,33	0,64
14.	PPT specialistai pasitiki tėvais	2,33	0,59
15.	PPT specialistai padeda tėvams suprasti dėl ko jų vaikas patiria sunkumų mokykloje	2,29	0,70
16.	Už pagalbą vaikui vienodai atsakingi ir tėvai, ir specialistai	2,29	0,83
17.	Aptarimuose PPT tėvai skatinami siūlyti sprendimus	2,24	0,61
18.	Tėvai žino, kokios pagalbos iš PPT galima tikėtis	2,22	0,81
19.	Tėvai pasitiki PPT specialistų darbu	2,16	0,69
20.	Rengiant rekomendacijas dalyvauja tėvai	2,15	0,64
21.	Tėvams yra aišku, apie ką kalba PPT specialistai	2,13	0,64
22.	Dokumentuose atsispindi tėvų įtraukimas į vertinimo ir ugdymo procesą	2,08	0,68
23.	Tėvai vertinami kaip vaiko ugdymo ekspertai	2,08	0,65
24.	PPT specialistai organizuoja tėvų savipagalbos grupes	2,08	0,46
25.	Vertinimo metu atskleidžiamos vaiko problemos šeimoje	2,08	0,74
26.	PPT organizuoja seminarus tėvams	2,03	0,62
27.	Šeima pasinaudoja PPT rekomendacijomis	1,97	0,63
28.	Tėvai vertinami kaip specialistų padėjėjai	1,94	0,68
29.	Tėvai įtraukiami rengiant vaikui mokymo programą	1,93	0,74
30.	Tėvams trūksta bendravimo bei bendradarbiavimo komandoje įgūdžių	1,78	0,73

N u o m o n i ū r a i š k a (skalė nuo 0 iki 3). Aukščiausiais balais yra vertinama tai, *kad aptarimų metu tėvams pranešama, ką nusprendė specialistai* (69,8% respondentų teigia, kad pakankamai realizuojama ši forma, 26,3 – kad patenkinamai ir tik 3,9% - kad nepakankamai); Būtina pastebėti, kad ši forma negali būti laikoma partneriško bendravimo forma, nes ji numato ne lygiateisį sąveiką, o iliustruoja ekspertiškus specialistų santykius su tėvais. Pripažįstama, kad *PPT specialistai maloniai bendrauja su tėvais* (63,7% respondentų pripažįsta, kad pakankamai maloniai bendrauja,

34,6 – kad patenkinamai ir tik 1,7% - kad nepakankamai); *kad PPT yra paramos vaikui ir šeimai organizacija* (64,8% respondentų mano, kad išplėtota ši partnerystės forma, 25,2% - kad patenkinamai, o 10,0% - kad nepakankamai); *kad PPT specialistai išklauso ir išklauso tėvus* (58,1% respondentų teigia, kad PPT specialistai pakankamai išklauso tėvus, 38,0% - kad patenkinamai ir tik 3,9% - kad nepakankamai); *kad vaiko vertinime PPT dalyvauja tėvai* (56,4% respondentai pakankamai gerai vertina tėvų dalyvavimą vaiko vertinime PPT, 34,6% mano, kad patenkinamai ir 8,9% - kad nepakankamai dar dalyvauja tėvai). Manome, kad ne tik specialistams, mokytojams, bet ir šeimai yra labai svarbu, kaip su jais bendrauja PPT specialistai, ar jie išklauso ir išklauso tėvus, ką ir patvirtina tyrimo rezultatai (*PPT specialistai maloniai bendrauja ne tik su tėvais, bet ir su vaikais*). Žemesniais balais vertinama tai, *kaip tėvai įtraukiami rengiant vaikui ugdymo programą* (tik 24,6% respondentų pripažįsta, kad tėvai įtraukiami pakankamai, 44,1% - kad patenkinamai ir 33,3% - kad nepakankamai). Pastebima, *kad tėvams vis dar trūksta bendravimo bei bendradarbiavimo komandoje įgūdžių* (tik 18,4% respondentų teigia, kad pakankamai užtenka įgūdžių, 41,3% – kad patenkinamai, o 40,2% – kad nepakankamai).

PPT ir mokyklos partnerystės formos. PPT ir mokyklos partnerystės formų dabartinės situacijos vertinimai yra pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė

PPT ir mokyklos partnerystės formos

Eil. Nr.	PPT ir mokyklos partnerystė	Dabartinės situacijos vertinimas	
		Vidurkis	Standartinis nuokrypis
1.	Vertinimo ir aptarimo metu visų (vaikų, tėvų, mokyklos atstovų, PPT specialistų) nuomonės yra išklausomos	2,74	2,35
2.	PPT specialistai palaiko draugiškus santykius su mokykla	2,65	0,60
3.	Mokykloje pedagogai randa informaciją apie PPT	2,64	0,73
4.	Mokyklų specialistai ir mokytojai pasinaudoja PPT rekomendacijomis	2,64	0,64
5.	Organizuojamos PPT metodinės dienos mokyklose	2,07	0,90
6.	PPT derina susitikimų laiką su mokyklos bendruomene	2,61	0,61
7.	PPT visada maloniai konsultuoja pedagogus rūpimais klausimais	2,58	0,66

8.	Informaciją apie PPT galima rasti internete	2,57	0,69
9.	Mokykla pasitiki PPT specialistais	2,54	0,65
10.	Mokyklos vadovai kviečia PPT specialistus atvykti į mokyklą	2,50	0,72
11.	Vertinime atsižvelgiama į mokyklos SUK išvadas	2,50	0,68
12.	PPT skatina mokyklos specialistus vykdyti jų nurodymus	2,48	0,60
13.	PPT specialistai diskutuoja su mokyklos vadovybe apie pagalbą specialiųjų poreikių vaikams	2,48	0,59
14.	PPT specialistai kontroliuoja mokyklos specialistų darbą	2,47	0,58
15.	PPT specialistai atsižvelgia į specialistų (specialiųjų ir socialinių pedagogų, logopedų ir kt.) pasiūlymus	2,45	0,63
16.	Mokytojų pildoma anketa (1a forma) padeda PPT specialistams vertinimo metu	2,43	0,60
17.	Vertinimo laikas tarnyboje paskirstomas tikslingai, (nėra nereikalingų pertraukų ir laukimų)	2,43	0,66
18.	PPT specialistai atsižvelgia į mokytojų pasiūlymus	2,43	0,74
19.	PPT specialistai pasitiki mokyklų specialistais	2,41	0,56
20.	PPT organizuoja seminarus mokytojams ir specialistams	2,41	0,82
21.	Aš esu patenkintas (ta) bendradarbiavimu su PPT komanda	2,41	0,75
22.	PPT specialistai pagalbą suteikia operatyviai be ilgo laukimo	2,33	0,77
23.	Vertinimo rezultatai aptariami visiems dalyvaujant (vaikui, tėvams, mokyklos atstovui, PPT specialistams)	2,37	0,73
24.	PPT specialistai pasitiki mokyklų SUK darbu	2,37	0,55
25.	PPT specialistai pataria kaip dirbti su specialiųjų poreikių vaikais	2,35	0,85
26.	PPT yra derinami visų ugdymo proceso dalyvių interesai	2,35	0,68
27.	PPT specialistai pasitiki mokyklų mokytojais	2,34	0,55

28.	PPT specialistai dalinasi patirtimi su mokyklų pedagogais, specialistais.	2,34	0,79
29.	Tarp mokyklos ir PPT specialistų vyksta nuolatinis keitimasis informacija	2,32	0,81
30.	PPT rekomendacijos detalios	2,32	0,79
31.	PPT specialistų pateiktų išvadų (5 formoje) pakanka mokytojui sudaryti individualią programą vaikui	2,29	0,79
32.	PPT specialistai perima mokyklų specialistų patirtį	2,29	0,56
33.	PPT specialistai konsultuoja naudodamiesi informacinėmis technologijomis (<i>elektroniniu paštu ir kt</i>)	2,29	0,74
34.	PPT specialistai vyksta į ugdymo institucijas ir jose atlieka vertinimus ir konsultuoja	2,28	0,79
35.	PPT rekomendacijos rengiamos atsižvelgiant į individualius ir aplinkos resursus	2,28	0,68
36.	PPT specialistai diskutuoja su mokytojais ir specialistais, kokia pagalbos forma vaikui tinkamesnė	2,26	0,84
37.	PPT specialistai nuolat domisi kaip sekasi PPT tirtiems vaikams	2,25	0,75
38.	Rengiant rekomendacijas dalyvauja vaiko mokytojai	2,24	0,85
39.	PPT specialistai pataria, paaiškina kaip mokytojams modifikuoti ar adaptuoti programas	2,15	0,91

N u o m o n i ū r a i š k a (skalė nuo 0 iki 3). Kaip matome iš pateiktos lentelės, mokyklų pedagogai *palankiausia vertina* šias PPT ir mokyklos partnerystės formas: *vertinimo ir aptarimo metu visų (vaikų, tėvų, mokyklos atstovų, PPT specialistų) nuomonės yra išklausymą, kad PPT specialistai palaiko draugiškus santykius su mokykla* (72,6% respondentų patvirtina, kad pakankamai draugiški santykiai, 20,7% - kad patenkinami ir tik 6,7% - kad nepakankami); *kad mokykloje pedagogai randa informaciją apie PPT* (79,3% respondentų teigia, kad mokykloje pakankamai informacijos apie PPT, 5,6% - kad patenkinamai ir 15,1% - kad nepakanka informacijos); *kad PPT visada maloniai konsultuoja pedagogus rūpimais klausimais* (68,7% respondentų pripažįsta, kad visada pakankamai maloniai konsultuoja, 21,2% - kad patenkinamai ir 10,1% - kad nepakankamai). Stebima graži tendencija kartotis tokioms pozityvios partnerystės formoms, kaip, *kad mokykloje pedagogai randa informaciją apie PPT* (tai atspindi tyrimo

rezultatuose): PPT ir mokyklos bendravimo formose ir PPT ir šeimos partnerystėje; kad PPT visada maloniai konsultuoja pedagogus rūpimais klausimais (kaip ir maloniai bendrauja su vaikais bei jų tėvais). Pakankamai gerai vertinama ir tai, kad mokyklų specialistai ir mokytojai pasinaudoja PPT rekomendacijomis (73, 7% respondentų nuomone pakankamai gerai pasinaudoja, 16,8% - patenkinamai ir tik 9,5% - nepakankamai); kad PPT organizuoja metodinės dienas mokyklose ir kt. Gauti tyrimo duomenys tarsi patvirtina nuomonę, kad partnerystės formos dabartinėje situacijoje tarp PPT ir mokyklos yra gana efektyviai panaudojamos ir yra tinkamos. Žemiausiu balu buvo vertinami PPT specialistų patarimai, paaiškinimai, kaip mokytojams modifikuoti ar adaptuoti programas. Būtent šioje srityje mokytojams dalykininkams iškyla daugiausia problemų ir neigiamų emocijų, kai reikia ruošti šias programas. Kadangi tyrime dalyvavo daugiausia dalyko mokytojų, tai, manome, būtent tai ir lėmė tokį tyrimo rezultatą. Būtent pastarąją sritį, respondentų nuomone, reikėtų daugiausiai tobulinti (net 54,7,% respondentų mano, kad reiktų stiprinti). Vėlgi galima diskutuoti, ar patarimai ir paaiškinimai yra partnerystės išraiška.

2.3.2. PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių partnerystės plėtros poreikis

Analizuotos PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių partnerystės dominuojančios formos ir poreikis stiprinti tam tikras formas.

6 lentelė

PPT ir mokyklos bendravimo formų veiksmingumas ir jų plėtros poreikis (N=179)

LENTELĖS PAAIŠKINIMAS:

- Vertinimo skalė nuo 1 iki 3
- Forma veiksminga, kai, respondentų nuomone, situacijos įvertinimas yra aukštesnis, nei poreikio
- Forma neveiksminga arba nepakankamai veiksminga, kai situacijos įvertinimas yra žemesnis nei poreikio
- Kai $M_1 - M_2 \geq 0$ – forma vertinama kaip veiksminga, kai $M_1 - M_2 > -1$ – pagalba vertinama kaip vidutiniškai veiksminga, Kai $M_1 - M_2 \leq -1$ – forma vertinama kaip mažai veiksminga.

Nr.	Įtraukimo sritys	Situacija M_1	Poreikis M_2	$M_1 - M_2$	Ar forma veiksminga?
1.	Pokalbiai telefonu	2,41	1,89	0,52	Veiksminga
2.	Pokalbiai prie arbatos	2,25	1,91	0,34	Veiksminga
3.	Individualūs pokalbiai PPT	2,40	2,08	0,32	Veiksminga
4.	SUK Pirmininkų pasitarimai Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje	2,26	2,01	0,25	Veiksminga
5.	Konsultavimas elektroniniu paštu	2,22	2,00	0,22	Veiksminga

6.	PPT specialistai teikia informaciją mokyklose	2,35	2,20	0,15	Veiksminga
7.	Mokinių vertinimas	2,29	2,15	0,14	Veiksminga
8.	Konferencijos, seminarai	2,30	2,17	0,13	Veiksminga
9.	Specialistų metodiniai pasitarimai PPT	2,22	2,13	0,09	Veiksminga
10.	Raštiškų rekomendacijų teikimas pedagogams	2,19	2,17	0,02	Veiksminga
11.	Metodinės dienos PPT	2,14	2,13	0,01	Veiksminga
12.	Pamokymai, duodami tėvams	2,08	2,30	-0,22	Vidutiniškai veiksminga
13.	Paskatinimas, palaikymas tėvų	2,08	2,29	-0,21	Vidutiniškai veiksminga
14.	Paramos grupių organizavimas	2,06	2,25	-0,19	Vidutiniškai veiksminga
15.	Specialistų diskusijos grupelėse su mokytojais	2,10	2,28	-0,18	Vidutiniškai veiksminga
16.	Bendri įvairių sričių specialistų pasitarimai Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje	2,12	2,25	-0,13	Vidutiniškai veiksminga
17.	Metodinės dienos mokyklose	2,10	2,22	-0,12	Vidutiniškai veiksminga
18.	Atvejų savianalizės grupės	2,06	2,17	-0,11	Vidutiniškai veiksminga
19.	Žodinių rekomendacijų teikimas tėvams	2,20	2,26	-0,06	Vidutiniškai veiksminga
20.	Patarimų teikimas mokytojams, specialistams	2,22	2,27	-0,05	Vidutiniškai veiksminga
21.	Mokytojų, specialistų paskatinimas	2,18	2,22	-0,04	Vidutiniškai veiksminga
22.	Raštiškų rekomendacijų teikimas tėvams	2,01	2,31	-0,3	Vidutiniškai veiksminga

Lyginant respondentų nuomonę apie dabartinę situaciją ir poreikį stiprinti tam tikras bendradarbiavimo formas, galima pastebėti, kad *pokalbiai telefonu, individualūs pokalbiai PPT* yra vertinami palankiausiai, reiškiamas mažiausias poreikis stiprinti šias bendravimo formas. *Raštiškų rekomendacijų teikimas tėvams* respondentų vertinamas nepalankiausiai (žr. 6 lentelę), o pagalbos stiprinime - respondentų labiausia pageidaujama forma. Ši pagalba yra vidutiniškai veiksminga, nes situacijos įvertinimas žemesnis nei poreikio.

7 lentelė

PPT ir mokinių partnerystės formų veiksmingumas ir jų plėtros poreikis (N=179)

Nr.	Įtraukimo sritys	Situacija M ₁	Poreikis M ₂	M ₁ - M ₂	Ar forma veiksminga?
-----	------------------	-----------------------------	----------------------------	------------------------------------	-------------------------

1.	PPT specialistai maloniai bendrauja su vaiku	2,60	1,91	0,69	Veiksminga
2.	PPT vertinami vaiko specialieji poreikiai (ugdymosi ir kt.)	2,50	2,02	0,48	Veiksminga
3.	PPT specialistai pasitiki mokiniu	2,45	2,02	0,43	Veiksminga
4.	Pakartotino vertinimo metu fiksuojami vaiko pasiekimai	2,38	2,06	0,32	Veiksminga
5.	PPT pildomi dokumentai (5 forma) padeda atskleisti vaiko gebėjimus, galimybes	2,35	2,03	0,32	Veiksminga
6.	PPT specialistai įsiklauso ir išklauso vaiką	2,41	2,15	0,26	Veiksminga
7.	Vertinimo metu atskleidžiamos vaiko galimybės, pasiekimai mokykloje	2,36	2,11	0,25	Veiksminga
8.	Vaikas įtraukiamas pritaikant programą	2,30	2,09	0,21	Veiksminga
9.	Su vaiku aptariami vertinimo rezultatai	2,25	2,17	0,08	Veiksminga
10.	Vertinimo metu atskleidžiamos vaiko problemos ir nesėkmės mokykloje	2,28	2,21	0,07	Veiksminga
11.	PPT įtraukia vaikus ir tėvus į vertinimo ir ugdymo procesą	2,23	2,17	0,06	Veiksminga
12.	Rekomendacijose pateikiami pagalbos būdai vaikui mokykloje	2,21	2,15	0,06	Veiksminga
13.	PPT specialistai padeda vaikui suprasti, kodėl jam iškyla sunkumų mokykloje	2,26	2,26	0	Veiksminga
14.	Atsižvelgiama į vaikų lūkesčius ir poreikius	2,34	2,34	0	Veiksminga
15.	Rekomendacijose pateikiami pagalbos būdai vaikui namuose	2,06	2,30	-0,24	Vidutiniškai veiksminga
16.	Vaikas įtraukiamas rengiant jam rekomendacijas	2,05	2,27	-0,22	Vidutiniškai veiksminga
17.	PPT vaikas skatinamas išsakyti savo baimes ir norus	2,21	2,25	-0,04	Vidutiniškai veiksminga

Beveik visos PPT ir mokinių partnerystės formos (išskyrus tris formas, kurios yra vidutiniškai veiksmingos) yra veiksmingos (žr. 7 lentelę). Palankiausiai įvertinta PPT ir mokinių partnerystės forma, kad *PPT specialistai maloniai bendrauja su vaiku* yra veiksminga forma, kadangi respondentų nuomone, situacijos vertinimas yra aukštesnis, nei poreikio. Tai rodo, kad ši bendravimo forma yra pakankamai realizuojama ir jos stiprinti nereikia. Stipriausias pageidaujamas poreikis - *rekomendacijose pateikiamų pagalbos būdų vaikui namuose ir vaiko įtraukimo rengiant jam*

rekomendacijas stiprinimas. Šios partnerystės formos yra vidutiniškai veiksmingos, tai yra tos sritys, kuriose, respondentų nuomone, labiau reiškiamas pokyčių poreikis.

8 lentelė

PPT ir šeimos partnerystės formų veiksmingumas ir jų plėtros poreikis (N=179)

Nr.	Įtraukimo sritys	Situacija M ₁	Poreikis M ₂	M ₁ - M ₂	Ar forma veiksminga?
1.	Aptarimų metu tėvams pranešama, ką nusprendė specialistai.	2,65	1,88	0,77	Veiksminga
2.	PPT specialistai maloniai bendrauja su tėvais	2,62	1,89	0,73	Veiksminga
3.	PPT specialistai įsiklauso ir į tėvų nuomonę	2,54	1,98	0,56	Veiksminga
4.	PPT yra paramos vaikui ir šeimai organizacija	2,56	2,08	0,48	Veiksminga
5.	Vaiko vertinime PPT dalyvauja tėvai	2,47	2,06	0,41	Veiksminga
6.	PPT rekomenduoja tėvams pasirinkti ugdymo mokyklos tipą	2,41	2,00	0,41	Veiksminga
7.	Mokykloje tėvai randa informaciją apie PPT	2,47	2,09	0,38	Veiksminga
8.	PPT specialistai linkę dirbti kartu su šeima	2,41	2,10	0,31	Veiksminga
9.	Šeima jaučiasi saugi dėl informacijos apie vaiką konfidencialumo	2,34	2,05	0,29	Veiksminga
10.	Atsižvelgiama į tėvų lūkesčius ir poreikius	2,37	2,13	0,24	Veiksminga
11.	PPT specialistai paskatina ir konsultuoja tėvus, kaip padėti jų vaikams	2,36	2,13	0,23	Veiksminga
12.	PPT siekia geriau pažinti šeimas ir jų poreikius	2,34	2,14	0,2	Veiksminga
13.	Vertinimo metu atskleidžiamos vaiko galimybės šeimoje	2,33	2,11	0,22	Veiksminga
14.	PPT specialistai pasitiki tėvais	2,33	2,02	0,31	Veiksminga
15.	PPT specialistai padeda tėvams suprasti, dėl ko jų vaikas patiria sunkumų mokykloje	2,29	2,18	0,11	Veiksminga
16.	Už pagalbą vaikui vienodai atsakingi ir tėvai, ir specialistai	2,29	2,26	0,03	Veiksminga
17.	Aptarimuose PPT tėvai skatinami siūlyti sprendimus	2,24	2,06	0,18	Veiksminga

18.	Tėvai pasitiki PPT specialistų darbu	2,16	2,16	0	Veiksminga
19.	Tėvai žino, kokios pagalbos iš PPT galima tikėtis	2,22	2,24	-0,02	Vidutiniškai veiksminga
20.	Tėvams trūksta bendravimo bei bendradarbiavimo komandoje įgūdžių	1,78	2,54	-0,56	Vidutiniškai veiksminga
21.	Tėvai įtraukiami rengiant vaikui mokymo programą	1,93	2,38	-0,45	Vidutiniškai veiksminga
22.	Tėvai vertinami kaip specialistų padėjėjai	1,94	2,30	-0,36	Vidutiniškai veiksminga
23.	Šeima pasinaudoja PPT rekomendacijomis	1,97	2,28	-0,31	Vidutiniškai veiksminga
24.	PPT organizuoja seminarus tėvams	2,03	2,29	-0,26	Vidutiniškai veiksminga
25.	Vertinimo metu atskleidžiamos vaiko problemos šeimoje	2,08	2,27	-0,19	Vidutiniškai veiksminga
26.	Tėvai vertinami kaip vaiko ugdymo ekspertai	2,08	2,21	-0,13	Vidutiniškai veiksminga
27.	Dokumentuose atsispindi tėvų įtraukimas į vertinimo ir ugdymo procesą	2,08	2,21	-0,13	Vidutiniškai veiksminga
28.	PPT specialistai organizuoja tėvų savipagalbos grupes	2,08	2,18	-0,1	Vidutiniškai veiksminga
29.	Tėvams yra aišku, apie ką kalba PPT specialistai	2,13	2,17	-0,04	Vidutiniškai veiksminga
30.	Rengiant rekomendacijas dalyvauja tėvai	2,15	2,17	-0,02	Vidutiniškai veiksminga

Aptariant PPT ir šeimų partnerystės formų *veiksmingumą*, iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad beveik pusė partnerystės formų yra veiksmingos ir pakankamai gerai realizuojamos ieškant PPT ir ugdymo proceso dalyvių (šeimoms) partnerystės plėtros galimybių. Vidutiniškai veiksmingos (žr. 8 lentelę) tos sritys, kur labiausiai reiškiamas pokyčių poreikis: *rekomendacijų rengime drauge su tėvais; tėvų savipagalbos grupių organizavime; tėvų įtraukime į vertinimo ir ugdymo procesą ir kt.*

Lyginant PPT ir mokinių partnerystės, PPT ir šeimos partnerystės formų *problemiškiausias sritis*, stebima panaši problema– vaikų ir tėvų įtraukimas, rengiant rekomendacijas. Šios sritys yra nepakankamai veiksmingos ir ateityje turėtų būti stiprinamos.

9 lentelė

PPT ir mokyklos partnerystės formų veiksmingumas ir jų plėtros poreikis (N = 179)

	Situacija	Poreikis	M ₁ -	Ar
--	-----------	----------	------------------	----

Nr.	Įtraukimo sritys	M₁	M₂	M₂	forma veiksminga?
1.	Vertinimo ir aptarimo metu visų (vaikų, tėvų, mokyklos atstovų, PPT specialistų) nuomonės yra išklausomos	2,74	1,89	0,85	Veiksminga
2.	Mokykloje pedagogai randa informaciją apie PPT	2,64	1,87	0,77	Veiksminga
3.	PPT derina susitikimų laiką su mokyklos bendruomene	2,61	1,88	0,73	Veiksminga
4.	Mokyklų specialistai ir mokytojai pasinaudoja PPT rekomendacijomis	2,64	1,94	0,7	Veiksminga
5.	PPT specialistai palaiko draugiškus santykius su mokykla	2,65	1,96	0,69	Veiksminga
6.	PPT specialistai kontroliuoja mokyklos specialistų darbą	2,47	1,81	0,66	Veiksminga
7.	PPT visada maloniai konsultuoja pedagogus rūpimais klausimais	2,58	1,94	0,64	Veiksminga
8.	PPT skatina mokyklos specialistus vykdyti jų nurodymus	2,48	1,84	0,64	Veiksminga
9.	Mokykla pasitiki PPT specialistais	2,54	1,92	0,62	Veiksminga
10.	Informaciją apie PPT galima rasti internete	2,57	1,98	0,59	Veiksminga
11.	Mokyklos vadovai kviečia PPT specialistus atvykti į mokyklą	2,50	1,95	0,55	Veiksminga
12.	PPT specialistai diskutuoja su mokyklos vadovybe apie pagalbą specialiųjų poreikių vaikams	2,48	1,94	0,54	Veiksminga
13.	Vertinime atsižvelgiama į mokyklos SUK išvadas	2,50	2,00	0,5	Veiksminga
14.	PPT specialistai atsižvelgia į specialistų (specialiųjų ir socialinių pedagogų, logopedų ir kt.) pasiūlymus	2,45	1,98	0,47	Veiksminga
15.	Mokytojų pildoma anketa (1a forma) padeda PPT specialistams vertinimo metu	2,43	1,98	0,45	Veiksminga
16.	PPT specialistai atsižvelgia į mokytojų pasiūlymus	2,43	2,00	0,43	Veiksminga
17.	Vertinimo laikas tarnyboje paskirstomas tikslingai, (nėra bereikalingų pertraukų ir laukimų)	2,43	2,01	0,42	Veiksminga
18.	PPT specialistai pasitiki mokyklų specialistais	2,41	2,00	0,41	Veiksminga
19.	Aš esu patenkintas (ta) bendradarbiavimu su PPT komanda	2,41	2,00	0,41	Veiksminga
20.	PPT organizuoja seminarus	2,41	2,02	0,39	Veiksminga

	mokytojams ir specialistams				
21.	PPT yra derinami visų ugdymo proceso dalyvių interesai	2,35	1,96	0,39	Veiksminga
22.	PPT specialistai pasitiki mokyklų SUK darbu	2,37	2,01	0,36	Veiksminga
23.	PPT specialistai pasitiki mokyklų mokytojais	2,34	2,01	0,33	Veiksminga
24.	Vertinimo rezultatai aptariami visiems dalyvaujant (vaikui, tėvams, mokyklos atstovui, PPT specialistams)	2,37	2,08	0,29	Veiksminga
25.	PPT specialistai pagalbą suteikia operatyviai be ilgo laukimo	2,33	2,05	0,28	Veiksminga
26.	PPT specialistai vyksta į ugdymo institucijas ir jose atlieka vertinimus ir konsultuoja	2,28	2,00	0,28	Veiksminga
27.	PPT rekomendacijos rengiamos atsižvelgiant į individualius ir aplinkos resursus	2,28	2,03	0,25	Veiksminga
28.	PPT specialistai pataria, kaip dirbti su specialiųjų poreikių vaikais	2,35	2,11	0,24	Veiksminga
29.	PPT specialistai perima mokyklų specialistų patirtį	2,29	2,06	0,23	Veiksminga
30.	PPT specialistai konsultuoja naudodamiesi informacinėmis technologijomis (<i>elektroniniu paštu ir kt</i>)	2,29	2,06	0,23	Veiksminga
31.	PPT specialistai dalinasi patirtimi su mokyklų pedagogais, specialistais.	2,34	2,12	0,22	Veiksminga
32.	PPT detalios rekomendacijos	2,32	2,11	0,21	Veiksminga
33.	Tarp mokyklos ir PPT specialistų vyksta nuolatinis keitimasis informacija	2,32	2,12	0,2	Veiksminga
34.	PPT specialistai nuolat domisi, kaip sekasi PPT tirtiems vaikams	2,25	2,10	0,15	Veiksminga
35.	PPT specialistų pateiktų išvadų (5 formoje) pakanka mokytojui sudaryti individualią programą vaikui	2,29	2,15	0,14	Veiksminga
36.	PPT specialistai diskutuoja su mokytojais ir specialistais, kokia pagalbos forma vaikui tinkamesnė	2,26	2,16	0,1	Veiksminga
37.	Rengiant rekomendacijas dalyvauja vaiko mokytojai	2,24	2,19	0,05	Veiksminga
38.	Organizuojamos PPT metodinės dienos mokyklose	2,07	2,21	-0,14	Vidutiniškai veiksminga

39.	PPT specialistai pataria, paaiškina, kaip mokytojams modifikuoti ar adaptuoti programas	2,15	2,27	-0,12	Vidutiniškai veiksminga
-----	---	------	------	-------	-------------------------

9 lentelėje matome, kad beveik visos išvardintos PPT ir mokyklos partnerystės formos yra veiksmingos, išskyrus dvi, kurios yra tik vidutiniškai veiksmingos. *PPT specialistų patarimai, paaiškinimai kaip mokytojams modifikuoti ar adaptuoti programas* (skirtumas tarp esamos situacijos ir pagalbos stiprinimo poreikio yra - 0,12) yra vertinama nepalankiausiai, tai rodo, kad pagalba yra nepakankamai veiksminga ir turėtų būti stiprinama. Respondentų nuomone, per mažai dėmesio šiuo metu taip pat skiriame *PPT diskusijoms su mokytojais ir specialistais, kokia pagalbos forma vaikui tinkamesnė,; PPT rekomendacijų rengimui, atsižvelgiant į individualius ir aplinkos resursus* ir kt.,

Pozityvu tai, kad dabartinėje situacijoje *vertinimo ir aptarimo metu visų (vaikų, tėvų, mokyklos atstovų, PPT specialistų) nuomonės yra išklausomos* (skirtumas tarp esamos situacijos ir stiprinimo poreikio yra 0,85) ir apklausoje dalyvavę pedagogai nemato poreikio šią formą stiprinti, nes ji yra pakankama ir veiksminga.

Mažiausiai pokyčių reikalaujančiosios partnerystės formos yra šios: *mokykloje pedagogai randa informaciją apie PPT* (skirtumas tarp esamos situacijos ir pagalbos stiprinimo poreikio yra 0,77); *PPT derina susitikimų laiką su mokyklos bendruomene* (skirtumas 0,73); *PPT specialistai palaiko draugiškus santykius su mokykla* (skirtumas 0,69) ir kt. Vertinant esamos ir pageidaujamos situacijos santykį, išryškėja *probleminė sritis - PPT specialistų patarimai, paaiškinimai, kaip mokytojams modifikuoti ar adaptuoti programas* (skirtumas tarp esamos situacijos ir pagalbos stiprinimo poreikio – 0,12), kurią reikėtų stiprinti. Respondentų nuomone, reikėtų taip pat stiprinti šią partnerystės formą - *organizuojamas PPT metodinės dienos mokyklose* (skirtumas tarp esamos situacijos ir pagalbos stiprinimo poreikio – 0,14).

2.3.3. Partnerystės svarba ir plėtra: interviu rezultatai

Interviu metodas buvo pasirinktas gauti duomenims apie PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių (vadovų) partnerystės svarbą ir plėtrą, klausimus užduodant žodžiu. Klausimai buvo iš anksto parengti. Tai užtikrino duomenų išsamumą, jų papildymą (po anketinės apklausos), suteikė galimybę geriau pažinti apklausiamąjį, patikslinti atsakymus ir pan. Interviu tikslas buvo gauti papildomos informacijos, norint patikslinti, išryškinti, papildyti kiekybinius duomenis apie PPT ir visų ugdymo proceso dalyvių partnerystės svarbą ir plėtrą, taip pat bandyti generuoti naujas idėjas.

10 lentelė

Ugdymo įstaigų vadovų, išsakytos mintys apie PPT ir ugdymo proceso dalyvių partnerystės svarbą ir plėtrą (N = 9)

Eil. Nr.	Kategorijos	Teiginiai	Teiginių Skaičius
1.	PPT susitikimų laiko derinimas su mokyklos bendruomene	<i>Susitikimų laikas yra visada derinamas su mokyklos bendruomene.</i>	9
2.	PPT specialistų pagalbos suteikimas operatyviai be ilgo laukimo	<i>PPT specialistai labai operatyviai ir noriai suteikia pagalbą be ilgo laukimo. Šiais mokslo metais ypač operatyviai.</i>	6 3
3.	PPT specialistų vykimai į ugdymo institucijas ir jose atliekami vertinimai ir konsultavimas	<i>Mums labai patogiu, nes esame netoli Tarybos. PPT specialistai nuolat konsultuoja, atvyksta į ugdymo įstaigas, atlieka vertinimus. Atvyksta, bet norėtume, kad dar dažniau atvyktų. Atvyksta pagal poreikį. Atvyksta labai operatyviai ir noriai.</i>	2 3 2 1 1
4.	PPT specialistai skiria laiko mokyklos specialistams, pedagogams	<i>Visada. Iškilus sunkumams noriai konsultuoja atskirus specialistus ir komandas. Visuomet randa laiko. Iškilus sunkumams mokyklos specialistai priima sprendimus kartu su PPT specialistais. Tikrai randa laiko.</i>	3 3 2 1
5.	PPT specialistų draugiškų santykių palaikymas su mokykla	<i>Tikrai palaiko draugiškus santykius. Mokyklos specialistai, mokytojai bendradarbiauja su PPT specialistais dėl ugdymo programų pritaikymo, palaiko draugiškus individualius santykius. Labai stengiasi palaikyti. Santykiai mūsų labai draugiški.</i>	3 3 2 1
6.	Mokyklų vadovų kvietimas atvykti PPT specialistams į mokyklą	<i>Mes kviečiame gana dažnai. Kviečiame, esant poreikiui. PPT specialistai yra kviečiami į tėvų susirinkimus, metodinių grupių pasitarimus, klasių valandėles.</i>	3 2 4
7.	PPT kaip organizacijos prieinamumas, lankstumas, mobilumas	<i>PPT yra tikrai lanksti ir prieinama. Tikrai, kad lanksti. PPT tikrai yra prieinama, lanksti ir mobili. Lanksti, tik gaila, kad neturite savo transporto. Tikrai būtų gal patogiau, kad turėtumėte savo transportą.</i>	3 2 2 1 1

8.	Darbo su specialiujų poreikių vaikais pripažinimas ir skatinimas mokykloje.	<i>Manau, kad tikrai pripažįstamas.</i>	2
		<i>Specialiujų poreikių vaikams skiriamas reikiamas dėmesys.</i>	3
		<i>Pripažįstamas. Tik gal dar nepakankamai skatiname?</i>	2
		<i>Pripažįstamas, bet reiktų gal dar tobulinti?</i>	2
9.	PPT specialistų pasitikėjimas mokykla	<i>Jaučiu, kad pasitiki.</i>	2
		<i>Labai tikiuosi, kad pasitiki.</i>	1
		<i>Man atrodo, kad turėtų pasitikėti.</i>	2
		<i>Manau, kad tikrai pasitiki.</i>	2
		<i>Tikimės, kad pasitiki.</i>	1
		<i>Sunku atsakyti, bet manau, kad taip.</i>	1
10.	PPT siekimas efektyvaus ir dalykiško bendradarbiavimo tarp visų ugdymo proceso dalyvių	<i>Tikrai labai siekia.</i>	3
		<i>Manyčiau, kad tikrai siekia.</i>	2
		<i>PPT tikrai siekia efektyvaus ir dalykiško bendradarbiavimo tarp visų ugdymo proceso dalyvių.</i>	3
		<i>Visi susitikimai su PPT yra pagrįsti dalykišku bendradarbiavimu tarp visų ugdymo proceso dalyvių. Dėka PPT, ugdymo procesas, darbas su SPV tapo efektyvesnis, nes mokytojas jau geba geriau pažinti ir suprasti vaiką.</i>	1

Interviu buvo organizuojamas po kiekybinio tyrimo, norint pateikti gilesnę kiekybinių duomenų analizę: respondentų (vadovų) nuomonėms patikslinti, išryškinti PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių nuomonę partnerystės plėtros klausimais. Interviu buvo siekiama gauti papildomos informacijos, paremiančios kiekybinius duomenis apie PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių partnerystės plėtros galimybes.

Mokyklų vadovams, dalyvavusiems tyrime, būdingas teigiamas požiūris į specialiujų poreikių vaikų ugdymą, į PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių bendravimą, bendradarbiavimą, partnerystę. Tai akivaizdžiai parodė interviu gauti rezultatai. Kategorijoje *PPT susitikimų laiko derinimas su mokyklos bendruomene* patvirtinama anketinės apklausos respondentų nuomonė, kad ši partnerystės forma yra pakankamai veiksminga ir yra tarp mažiausiai pokyčių reikalaujančių partnerystės formų.

Patvirtintos ir kitos per anketinę apklausą išryškėjusios tendencijos (*PPT specialistų draugiškų santykių palaikymas su mokykla; PPT specialistų pasitikėjimas mokykla; Mokyklų vadovų kvietimas atvykti PPT specialistams į mokyklą ir kt.*).

Vadovų nuomone, PPT būtų kur kas lankstesnė ir mobilesni, jei turėtų savo transportą.

Apibendrinus interviu gautą informaciją, apie PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių partnerystės plėtrą, išryškėjo bendro lavinimo mokyklų vadovų gana pozityvus požiūris į esamą situaciją ir partnerystės plėtros galimybes.

2.3.4. Partnerystės svarbos ir plėtos vertinimas focus grupėje

Tyrimui buvo pasirinkta nedidelė grupė (15 dalyvių) tikslingai apklausai atlikti diskutuojant. Focus grupė buvo organizuojama po kiekybinio tyrimo, norint patikslinti, išryškinti respondentų nuomonę apie PPT ir ugdymo proceso dalyvių partnerystės svarbą ir plėtos poreikį.

Vyko vienas focus grupės susitikimas. Jame dalyvavo PPT specialistai ir SUK pirmininkai. Grupės diskusija vyko pagal iš anksto parengtą pokalbio planą. Diskusijos trukmė – 2 val. Focus grupei vadovavo tyrėjas. Grupės dalyviams buvo paaiškinti tyrimo tikslai, garantuojamas konfidencialumas, anonimiškumas, visų tyrimo etikos taisyklių laikymasis.

11 lentelė

PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių partnerystės siekiai (N = 15)

1

Eil. Nr.	Kategorijos	Teiginiai	Teiginių Skaičius
1.	Vaikas – tyrimo objektas	<i>Kai kuriais atvejais tik tyrimo ir vertinimo objektas.</i>	1
		<i>Deja, kartais dar būna tik tyrimo objektas.</i>	1
2.	Vaikas – tyrimo dalyvis	<i>Lygiavertis vertinimo proceso dalyvis – svajonė ir siekiamybė.</i>	1
		<i>Vienareikšmiškai pasakyti negalima, bet gal tyrimo dalyvis.</i>	1
		<i>Pasitaiko vis dažniau atveju, kai vaikas jau būna vertinimo proceso dalyvis.</i>	1
		<i>Tyrimo dalyvis. Tačiau tai priklauso nuo sutrikimo pobūdžio sunkumo.</i>	1
		<i>Vaikas – komandos narys ir lygiavertis vertinimo proceso dalyvis.</i>	1
		<i>Kai kuriais atvejais lygiavertis tyrimo dalyvis</i>	1
		<i>Taip, lygiavertis vertinimo proceso dalyvis.</i>	1
3.	Ugdymo dalyvių skatinimas priimti atsakomybę	<i>Bendradarbiaudami su tėvais ir mokytojais.</i>	1
		<i>Stengiamės nusistatyti labai konkrečius ir realius tikslus kiekvienam ugdymo proceso dalyviui ir aptariame rezultatus.</i>	1
		<i>Matau tik vieną kelią, kuriuo dažnai ir einu – individualiai kalbėtis ir tartis su tėvais, vaikais ir dalykų mokytojais.</i>	1
		<i>Bendraujame, bendradarbiaujame su pedagogais, tėvais, mokiniais</i>	1
		<i>(konsultuojame, tariamės, dalijamės</i>	

		<p>patarimais).</p> <p>Duodu tėvams ir mokiniams užduotis.</p> <p>Vedu susirašinėjimo sąsiuvinius.</p> <p>Rekomenduoju, kokią literatūrą pasiskaityti.</p> <p>Pranešimų ir konferencijų medžiaga – patirties sklaida (SUK, mokyklos pedagogams).</p> <p>Posėdžių metu visad įtraukiamas klausimas dėl darbo su SPV (vyksta diskusija, problemų aptarimas).</p>	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
4.	Ugdymo dalyvių teigiamų nuostatų į vaiką formavimas	<p>Dažnai pasakoju mokytojams apie vaiko savijautą pamokose. Ir tėvus dažnai skatinu, kad nenuleistų rankų.</p> <p>Būtinai visapusiškas vaiko pažinimas, paskatinimas, pagyrimas.</p> <p>Stiprinamas pasitikėjimas savimi (kviečiame į pagalbą PPT psichologę).</p> <p>Apie pasiektą rezultatą informuojama mokytoja, tėvai (įrašas knygelėje).</p> <p>Pagyrimai už bet kokius pozityvius pasiekimus.</p> <p>Parodome vaiko pasiekimus. Lyginame ne su klasės draugais, bet su jo paties rugsėjo – gegužės mėn.</p> <p>Sekasi sunkiai, ypač su dalykų mokytojais.</p> <p>Pozityvu ir visi kartu. Mokytojai darosi jau tolerantiškesni.</p> <p>Šioje srityje mums sekasi gerai.</p>	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
5.	Socialinio dalyvavimo galimybių didinimas	<p>Skatiname pasitikėjimą savimi, stengiamės visavertiškai įtraukti į pamokinę ir popamokinę veiklą.</p> <p>Nuolat primename, kur gali kreiptis pagalbos, iškilus problemoms.</p> <p>Dažnai bendraujame su vaikais ir ne pamokų metu, stengiamės juos pagirti, paskatinti kitų vaikų akivaizdoje.</p> <p>Ruošiant klasės renginius, išvykas, nepamirštame ir SPV (duodame jiems užduotis pagal galimybes).</p> <p>Kuriame šiltą aplinką, gražius santykius su vaiku.</p> <p>Per pamokas, klasių valandėles gvildenamos ir socialinės temos.</p> <p>Dalyvavimas programėlėse, kultūriniuose renginiuose (spektakliai, koncertai), darbinėje, projektinėje veikloje.</p> <p>Nereikia mažinti. Jie visai nesiskiria nuo kitų.</p> <p>Stengiamės išvengti patyčių, daug padeda socialinė pedagogė.</p>	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
6.	Psichopedagoginės pagalbos resursų išnaudojimas	<p>Labai trūksta mokykloje psichologo.</p> <p>Kiek įmanoma stengiamės išnaudoti visas</p>	<p>2</p>

		<p>pagalbas, dažnai kviečiamės PPT psichologą.</p> <p>Mūsų mokykloje yra visi specialistai ir glaudžiai mes bendradarbiaujame.</p> <p>Dažnai į pagalbą ateina PPT specialistai.</p> <p>Didelė problema – neturime psichologo.</p> <p>Stengiamės pagal galimybes išnaudoti visus galimus resursus.</p> <p>Dirbame visa komanda.</p> <p>Ko gero, kad išnaudojame. Turime visus specialistus.</p>	<p>2</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
7.	Tėvų motyvacija dalyvauti ugdymo procese	<p>Ne visi, o tik kai kurie.</p> <p>Tėvai labai skirtingi, yra labai motyvuoti, yra ir labai pasyvių.</p> <p>Ne visada, bet manau, kad čia yra mūsų darbo trūkumas.</p> <p>Tėvų motyvaciją skatiname.</p> <p>Jei mato pozityvius pokyčius – tėvų nuomonė keičiasi.</p> <p>Nepakankama.</p> <p>Kai kurie motyvuoti, tačiau didelė dalis - nemotyvuoti.</p> <p>Dabar požiūris jau keičiasi.</p> <p>Dalis tėvų yra motyvuoti.</p>	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
8.	Tėvų ir vaikų lūkesčių ir poreikių aktualizavimas	<p>Didelį dėmesį skiriame tam, ko nori tėvai.</p> <p>Atsižvelgiama į tėvų lūkesčius, išaiškinama tėvams, ko tikėtis, ką galima padaryti.</p> <p>Manau, kad aktualizuojami.</p> <p>Labai stengiamės, kad būtų aktualizuoti tėvų ir vaikų lūkesčiai.</p> <p>Problema – dažnai tėvai nežino, ko tikėtis ir norėti.</p> <p>Kiek įmanoma, pagal galimybes.</p> <p>Manau, kad pakankamai.</p> <p>Nepakankamai.</p>	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
9.	PPT paslaugų prieinamumas ugdymo proceso dalyviams	<p>Tikrai prieinamos.</p> <p>Prieinamos visiems.</p> <p>Manau, kad taip, tik ne visi nori tuo naudotis.</p> <p>Prieinamos, reikia tik norėti jomis pasinaudoti.</p> <p>Visiems norintiems prieinamos.</p>	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>2</p>
10.	PPT organizacinių veiklos tobulinimo veiksmų panaudojimas	<p>Manau, kad panaudoja.</p> <p>Pagal galimybes – panaudoja.</p> <p>Mano manymu, pakankamai, tik truputį trūksta reklamos.</p> <p>Norėtume dar daugiau PPT seminarų, lankstinukų.</p> <p>Daugiau dėmesio vaikų socialiniam bendravimui.</p> <p>Plėsti pagalbą mokytojams dalykininkams.</p>	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>2</p>

		<i>Panaudoja pakankamai, tik reikėtų plačiau reklamuotis.</i>	1
		<i>Manau, kad stengiasi šiuos veiksnius panaudoti maksimaliai.</i>	1
		<i>Dirba nuostabi, puiki komanda.</i>	1
11.	Vaikų ir tėvų įtraukimas lygiaverčių partnerių statusu vertinimo ir ugdymo procese	<i>Tėvai visada dalyvauja SUK posėdžiuose, kuriuose kalbame apie vaikų ugdymą, numatomi labai konkretūs ir įgyvendinami uždaviniai jiems, aptariami rezultatai ir tolimesni darbai, išklausomi pageidavimai ir pastabos.</i>	1
		<i>Nemažai (naudojame įvairius būdus ir priemones).</i>	1
		<i>Su vaikais visa tai pavyksta tarsi savaime, o su tėvais žymiai sunkiau, nes jie privengia ir bijo atsakomybės.</i>	1
		<i>Su tėvais sunkiau, nes yra įvairių asmenybių.</i>	1
		<i>Stengiamės, bet tėvų dalyvavimas lygiaverčių partnerių statusu dar yra retenybė.</i>	1
		<i>Stengiamės pritraukti įvairiais būdais ir priemonėmis (labdara, vaišės), stengiamės, kiek įmanoma.</i>	1
		<i>Ne visada, labai retai.</i>	1
		<i>Tėvai vertinimo procese dalyvauja mažai.</i>	1
		<i>Tėvus gana dažnai pavyksta įtraukti į vertinimo procesą lygiaverčių partnerių statusu.</i>	1
12.	PPT ir ugdymo proceso dalyvių partnerystės plėtra	<i>Reikalinga plėsti.</i>	2
		<i>Partnerystė labai svarbi, ją reiktų dar plėsti.</i>	1
		<i>Tobulybei ribų nėra. Reikia plėsti partnerystę.</i>	1
		<i>Esame teisingame kelyje, plėskime.</i>	1
		<i>Pakankama. Gal daugiau bendrų renginių, išvykų į įstaigas.</i>	1
		<i>Reikalinga plėsti.</i>	1
		<i>Manau, kad pakankama.</i>	1
		<i>Plėtrai ribų nėra. Visada malonu bendrauti su PPT darbuotojomis. Ačiū!</i>	1
Viso:			99

Focus grupės tyrimo rezultatai leido patikslinti, išryškinti ir geriau pažinti PPT specialistų ir SUK pirmininkų nuomonę apie partnerystės svarbą ir plėtrą tarp ugdymo proceso dalyvių. Paaiškėjo, kad daugumai partnerystės teiginių focus grupės dalyviai pritaria ir pripažįsta PPT ir ugdymo proceso dalyvių partnerystės svarbą, reikalingumą (juos tenkina esama situacija). Tik nedidelėje dalyje pateiktų teiginių vyrauja neigiamas požiūris, pvz., kalbant apie vaikų ir tėvų įtraukimą lygiaverčių partnerių statusu vertinimo ir ugdymo procese, atsakoma, kad „*Su vaikais visa tai pavyksta tarsi savaime, o su*

tėvais žymiai sunkiau, nes jie privengia ir bijo atsakomybės“, „ Su tėvais sunkiau, nes yra įvairių asmenybių“, „ Tėvai vertinimo procese dalyvauja mažai“ ir pan. arba grupės, dalyvių nuomone, atsakant į klausimą „Jūsų nuomone, ar jau pakankama, ar reikalinga dar plėsti PPT ir ugdymo proceso dalyvių. Iš 99 gautų focus grupės tyrimo dalyvių atsakymo teiginių 79% – yra teigiamas požiūris partnerystės svarbą ir plėtros galimybes 21% - arba abejojama arba nepakankamai įvertinama.

PPT specialistai ir SUK pirmininkai išskyrė dvi kategorijas, kuriose rado daugiausia probleminių sričių, kurias jie pageidautų tobulinti: *tėvų motyvacijos aktyvinimas dalyvauti ugdymo procese* (4 teiginiai) ir *vaikų ir tėvų įtraukimas lygiaverčių partnerių statusu vertinimo ir ugdymo procese* (5 teiginiai). Focus grupės tyrimų gauti rezultatai patvirtina anketinės apklausos gautus rezultatus, kad būtent didžiausias poreikis partnerystės stiprinimui yra vaikų ir tėvų įtraukimas lygiaverčių partnerių statusu į vertinimo ir ugdymo procesą.

Pozityvu tai, kad, dalyvių teigimu, *pasitaiko vis dažniau atvejų, kai vaikas jau būna vertinimo proceso dalyvis, vaikas – komandos narys ir lygiavertis vertinimo proceso dalyvis, lygiavertis vertinimo proceso dalyvis – svajonė ir siekiamybė*. Neramina tokie atsakymai kaip, kad vis dar *kai kuriais atvejais lygiavertis, o kai kuriais tik tyrimo ir vertinimo objektas* arba *deja, kartais dar būna tik tyrimo objektas*. Kalbėdami apie **ugdymo dalyvių skatinimą priimti atsakomybę**, pastebėjome, kiek daug pastangų deda SUK pirmininkai, skatindami pedagogus, ugdytinius bei jų tėvus, siekiant, kad jie patys priimtų atsakomybę, aktualizuotų ir realizuotų savo kompetencijas. Jie dirba, *bendradarbiaudami su tėvais ir mokytojais; duoda tėvams ir mokiniams užduotis. Veda susirašinėjimo sąsiuvinii; dalijasi pranešimų ir konferencijų medžiaga – patirties sklaida (SUK , mokyklos pedagogams); posėdžių metu visad įtraukiamas klausimas dėl darbo su SPV (vyksta diskusija, problemų aptarimas) ir kt.* Šioje kategorijoje tik palankūs veiksniai, nepalankių - nėra. Ketvirtoje kategorijoje **ugdymo dalyvių teigiamų nuostatų į vaiką formavimas** vyrauja taip pat pozityvūs veiksniai, išskyrus vieną, tai yra tai, kad *sekasi sunkiai, ypač su dalykų mokytojais*,-taip teigia vienas focus grupės dalyvis. Vienas iš teigiamų ir palankių veiksnių yra tai, kad *stiprinamas pasitikėjimas savimi (kviečiame į pagalbą PPT psichologę) ir akcentuojamas vaiko pažinimas ir jo pozityvių bruožų ieškojimas*. **Socialinio dalyvavimo galimybių didinimo** kategorijoje ypač išryškėjo vaikų, turinčių negalę, *dalyvavimas programėlėse, kultūrinuose renginiuose (spektakliai, koncertai), darbinėje, projektinėje veikloje, ruošiant klasės renginius, išvykas, nepamirštant įtraukti vaikų, turinčių specialiųjų poreikių (duodame jiems užduotis pagal galimybes)*. Kalbant apie **psichopedagoginės pagalbos resursų išnaudojimą**, daugelis focus tyrimo dalyvių akcentavo psichologų trūkumą bendro lavinimo mokyklose, kad *labai trūksta mokykloje psichologo, kiek įmanoma stengiamės išnaudoti visas pagalias, dažnai kviečiamės PPT psichologą*. **Tėvų motyvacijos dalyvauti ugdymo procese** kategorijoje, teiginiai, susiję su

palankiais ir nepalankiais, pasiskirstė beveik tolygiai. Tyrimo dalyviai išsakė daug pozityvių minčių apie tai, kad *dabar požiūris jau keičiasi, dalis tėvų yra motyvuoti, jei mato pozityvius pokyčius – tėvų nuomonė keičiasi ir pan.* Teko išgirsti ir savikritiškos nuomonės tai, kad *ne visada, bet manau, kad čia yra mūsų darbo trūkumas.* Dalis focus grupės dalyvių teigė, kad *tėvai labai skirtingi, yra labai motyvuoti, yra ir labai pasyvių; kai kurie motyvuoti, tačiau didelė dalis - ne.* Kategorijoje **tėvų ir vaikų lūkesčių ir poreikių aktualizavimas ypač** išryškėjo tokios svarbūs teiginiai, kaip pvz.: *didelį dėmesį skiriam tam, ko nori tėvai; atsižvelgiama į tėvų lūkesčius, išaiškinama tėvams, ko tikėtis, ką galima padaryti; labai stengiamės, kad būtų aktualizuoti tėvų ir vaikų lūkesčiai.* Kai kurie SUK pirmininkai teigia, kad

problema tame, kad dažnai tėvai nežino, ko tikėtis ir norėti. **PPT paslaugų prieinamumas ugdymo proceso dalyviams** kategorijoje visi teiginiai vienareikšmiškai yra teigiami ir palankūs; *prieinamos visiems; prieinamos, reikia tik norėti jomis pasinaudoti; visiems norintiems prieinamos ir pan.* Kitoje kategorijoje **PPT organizacinių veiklos tobulinimo veiksmų panaudojimas** teiginiai pasiskirstė jau netolygiai. Didžioji dalis yra palankių, tai ir pastebėjimas, kad *panaudoja pakankamai, tik reikėtų plačiau reklamuotis; manau, kad stengiasi šiuos veiksmus panaudoti maksimaliai; dirba nuostabi, puiki komanda.* Išryškėjo tokie teiginiai, kuriems ateityje turėtume skirti žymiai daugiau dėmesio, tai: *norėtume dar daugiau PPT seminarų, lankstinukų; daugiau dėmesio vaikų socialiniam bendravimui ir plėsti pagalbą mokytojams dalykininkams.* Nuomonę, kad šios sritys yra labai svarbios, tik patvirtina Fokus grupės atliktas tyrimas. Ypač svarbi ir aktuali PPT ir ugdymo proceso dalyviams ši kategorija - **vaikų ir tėvų įtraukimas lygiaverčių partnerių statusu vertinimo ir ugdymo procese** (tai jau matėme iš kiekybinio tyrimo – anketinės apklausos rezultatu). Čia taip pat teiginiai, susiję su palankiais ar nepalankiais veiksniais, pasiskirstė beveik tolygiai. Išryškėjo nuomonių įvairovė, vieni teigė, kad *tėvai visada dalyvauja SUK posėdžiuose, kuriuose kalbame apie vaikų ugdymą, numatomi labai konkretūs ir įgyvendinami uždaviniai jiems, aptariamai rezultatai ir tolimesni darbai, išklausomi pageidavimai ir pastabos; tėvus gana dažnai pavyksta įtraukti į vertinimo procesą lygiaverčių partnerių statusu,* kiti teigė, kad *tėvai vertinimo procese dalyvauja mažai; su tėvais sunkiau, nes yra įvairių asmenybių; stengiamės, bet tėvų dalyvavimas lygiaverčių partnerių statusu dar yra retenybė.* Na ir pati palankiausiai vertinama yra paskutinioji kategorija, tai **PPT ir ugdymo proceso dalyvių partnerystės plėtra.** Ši kategorija išryškėjo tuo, kad joje pakankamai gerai yra vertinama partnerystės svarbos ir plėtros situacija šiuo metu. Focus grupės dauguma dalyvių teigia, kad *manau, kad pakankama; pakankama,* kiti pritaria, kad *reikalinga; partnerystė labai svarbi, ją reiktų dar plėsti; tobulybei ribų nėra. Reikia plėsti partnerystę; esame teisingame kelyje, plėskime; plėtrai ribų nėra. Visada malonu bendrauti su PPT darbuotojomis. Ačiū!*

Focus grupės dalyviai tikrai buvo labai aktyvūs: nebijojo diskutuoti, atvirai reikšti savo nuomonės. Kad partnerystė yra labai svarbi, ir PPT, ir visiems ugdymo proceso dalyviams patvirtino visi PPT specialistai ir visi SUK pirmininkai, dalyvavę focus diskusijų grupėje.

Taip pat grupinio pokalbio metu pavyko išsiaiškinti, ką dar reikia tobulinti Tarnybai (norėtume dar *daugiau PPT seminarų, lankstinukų, reikėtų plačiau reklamuotis, plėsti pagalbą mokytojams dalykininkams*).

Išvados

8. Atlikus teorinę analizę, galima teigti, jog į PPT nuostatus reikėtų įtraukti PPT tarpininkavimo funkciją, kaip vieną esminių ir specifinių PPT funkcijų.
9. Palankiausiai respondentai vertina PPT ir mokyklos pedagogų bendradarbiavimą.
10. Daugumą PPT ir kitų ugdymo dalyvių bendradarbiavimo formų respondentai laiko veiksmingomis ir nesiūlo jų plėtoti
11. Pakankamai veiksmingais laikomi šie bendradarbiavimo (partnerystės) aspektai: individualūs pokalbiai PPT; PPT specialistai maloniai bendrauja su vaiku; vertinimo ir aptarimo metu visų (vaikų, tėvų, mokyklos atstovų, PPT specialistų) nuomonės yra išklausomos ir kt.
12. Respondentų nuomone, nepakankamai veiksmingos yra šios partnerystės formos: rekomendacijų teikimas tėvams ir vaikų bei tėvų įtraukimas rengiant jam rekomendacijas.
13. Respondentų nuomone būtina stiprinti PPT ir kitų ugdymo proceso dalyvių partnerystę: vaikų ir tėvų įtraukimą lygiaverčių partnerių statusu į vertinimo ir ugdymo procesą; PPT specialistų patarimus, paaiškinimus kaip mokytojams modifikuoti ar adaptuoti programas; rekomendacijų teikimą tėvams ir kt.
14. Tyrimai patvirtina kitų tyrėjų nuomonę, kad daugiau dėmesio reikia skirti PPT mobilumui (daugiau PPT f-jų atliekant ugdymo įstaigoje), nes tai viena iš svarbių priemonių sėkmingai PPT tarpininkavimo f-jai realizuoti, kuri suteikia nemažai galimybių ir partnerystės plėtrai.

LITERATŪRA

1. Ališauskas, A. (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo (si) poreikių įvertinimas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
2. Ališauskas, A. (1996). *Vaikų vystymosi ypatingumų pažinimas ir įvertinimas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
3. Ališauskas, A. (2007). *Vaiko psichopedagoginis vertinimas: pokyčių perspektyva*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
4. Ališauskas, A. (2004). *Pedagoginių psichologinių tarnybų organizavimo ir veiklos planavimo prioritetai tenkinant specialiųjų poreikių turinčių vaikų edukacinius, psichologinius, socialinius poreikius*. Tyrimo ataskaita. Šiauliai, 56 p. Šaltinis: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai.htm (žiūrėta 2010-05-06).
5. Ališauskas, A., S. Ališauskienė, S., Šapelytė, O. ir kt. (2007). *Psichologinės, specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams lygis*. Tyrimo ataskaita. Šaltinis: http://www.sumc.lt/index.php%3Foption%3Dcom_... (žiūrėta 2010-10-10).
6. Ališauskas, A., Ališauskienė, S., Gerulaitis, D., Melienė, R., Miltenienė, L. ir kt. (2010). *Specialiųjų poreikių asmenų ugdymo(si) formų įvairovės tyrimas*. Tyrimo ataskaita. Šaltinis: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/ataskaita (žiūrėta 2010-11-12).
7. Ališauskienė, S. (2002). *Ankstyvosios reabilitacijos tarnybų veiklos optimizavimas konstruojant bendradarbiavimo su šeima modelį* (Daktaro disertacija, Šiaulių universitetas, 2002).
8. Ališauskienė, S., Miltenienė, L. (2004). *Bendradarbiavimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
9. Ambrukaitis, J., Ališauskas A. ir kt. (2003). *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. (p. 99-100).
10. Ambrukaitis, J., Ruškus J. (2002). *Specialiųjų poreikių vaikas bendro lavinimo mokykloje*. Specialusis ugdymas Nr. 2.
11. Bitinas, B. (1974). *Statistiniai metodai pedagogikoje ir psichologijoje*. Kaunas: Šviesa.
12. Bitinas, B. (1998). *Ugdymo tyrimų metodologija*. Vilnius: Jošara.
13. Bennett B., Rolheiser-Bennett C., Stevahn L. (2000). *Mokymasis bendradarbiaujant: kur jausmai ir protas susitinka*. Vilnius: Garnelis.
14. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2001). *Statistika ir jos taikymai*. Vilnius: TEV.

15. Galkienė, A., (2005). *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendro lavinimo mokykloje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
16. Galkienė, A., (2003). *Pedagoginė sąveika integruoto ugdymo sąlygomis*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
17. Gevorgianienė, V. (2003). *Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas ugdant specialiųjų poreikių turinčius vaikus*. J. Ambrukaitis ir kt. (Red. Kol.), *Specialiojo ugdymo pagrindai* (p. 173-195). Šiauliai.
18. Gevorgianienė V. (2003). *Inkliuzinis ugdymas užsienio mokslininkų akiratyje straipsnių rinkinys Šiaurės ir Baltijos šalių projektas „Mokykla visiems“*. Vilnius.
19. Hallahan, D., P., Kauffman J., M. (2003). *Ypatingieji mokiniai. Specialiojo ugdymo įvadas*. Vilnius: Alma littera.
20. Kardelis K. (1997). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Technologija.
21. Kaffemanienė I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
22. Labinienė, R., Aidukienė, T. (2003). *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymo tendencijos. Informacinis leidinys, 1, 2-3*. Vilnius.
23. Merkys G., (1995). *Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys (paskaitų kompleksas)*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
24. Miltenienė L., (2005). *Bendradarbiavimo realybė tenkinant vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius bendrojo lavinimo mokykloje // Specialusis ugdymas: mokslo darbai*. ISSN 1392-5369. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto biblioteka, nr. 2 (13), p. 34-44.
25. Miltenienė L., (2005). *Bendradarbiavimo modelio konstravimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius*. Daktaro disertacija. Šiauliai.
26. Ruškus J., (2001). *Negalės psichosociologija*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
27. Ruškus J. Ambrulaitis J. (2003). *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. (p. 99-100).
28. Ruškus, J., Ališauskas, A., Šapelytė, O. (2006). *PPT veiklos veiksmingumas*. Tyrimo ataskaita. Šaltinis: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrima... (žiūrėta 2010-11-21).
29. Stulpinas, T. (2003). *Nauji metodologiniai iššūkiai; ateities strategija ir taktika*. Šiauliai.
30. *Specialiojo ugdymo pagrindai* (2003). Šiauliai.
31. Žydzūnaitė, V. (2001). *Slaugos mokslinių tyrimų metodologijos pagrindai*. Mokomoji knyga. Vilnius: Slaugos darbuotojų tobulinimosi ir specializacijos centras.

32. Bendrasis pradinio ugdymo programos ugdymo planas (2009-2011 metų). Vilnius.
33. Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, įgyvendinimo, vertinimo ir atnaujinimo strategija ir jos priemonių planas (2006-2012). Šaltinis: <http://www.pedagogika.lt/puslapis/naujienos/...> (žiūrėta 2010-09-20).
34. Pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai (2009-2011 metų). Vilnius.
35. Specialiojo ugdymo plėtros pagrindai. Šaltinis: <http://www.litlex.lt/scripts/sarastas2.dll%3F...> (žiūrėta 2010-11-04).
36. *Specialiujų poreikių vaikų ugdymas* (2001). Šiauliai.
37. *Specialiujų poreikių vaikų ugdymo ir gyvenimo kokybė*. Tarptautinės mokslinės konferencijos tezės (2003). Šiauliai.
38. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2003). Vilnius.
39. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas projektas. Šaltinis: <http://kaveikiavaldzia.lt/docs/2010/06/08/17405...> (žiūrėta 2010-10-20).
40. Lietuvos švietimo koncepcija (1992). Vilnius.
41. Lietuvos švietimo plėtrotės strateginės nuostatos (gairės). Šaltinis: <http://www.smm.lt/strategija/docs/svietimo.g...> (žiūrėta 2010-09-29).

Dana Kriaučiūnienė

THE PARTNERSHIP DEVELOPMENT BETWEEN PEDAGOGICAL PSYCHOLOGICAL SERVICE AND THE OTHER PARTICIPANT IN THE EDUCATIONAL PROCESS

The Master's Degree Thesis

Summary

The thesis analyzes the partnership situation of PPS with other participants in the educational process and its development.

Objective . Clarifying the partnership situation of Pedagogical psychological services and other educational process participants , its development needs and opportunities.

Assignments:

1. Perform a theoretical analysis of the partnership importance and its enlargement.
2. Evaluate the opinion of educational process participants (PPS professionals, teachers, school professionals, SUK presidents, leaders) of the partnership situation.
3. Clarify the opinion of the educational process participants (PPS professionals, teachers, school professionals, SUK presidents, leaders) of the need for development and partnership opportunities.

Methods: A structured questionnaire survey, semi-structured interviews, focus groups (discussion group).

Participated in the survey: 179 general education teachers and specialists (questionnaire survey), 9 general education school leaders (interviews) and 15 SUK presidents and PPS staff (focus group).

The empirical part examines the opinion of the educational process participants (PPS professionals, educators, professionals, SUK presidents, leaders of schools) of the partnership situation of PPT with other educational participants and the need for its development.

The main empirical *findings*:

1. After the theoretical analysis, it can be argued that the PPS regulations should include a PPS mediation role as one of the essential and specific functions of PPS.
2. Respondents most favourably assess the PPS and the school teacher cooperation.
3. Most of the PPS and other educational process respondents deem the communication as effective and does not propose to develop it.
4. The following cooperation (partnership) aspects are considered to be sufficiently effective : individual PPS interviews , PPS professionals enjoy interacting with the child ; during the discussion and evaluation opinions of all (children, parents, school representatives, PPS experts) are heard and etc.
5. According to respondents, these forms of partnership are not sufficiently effective: provision of recommendations to parents and parental and children involvement in preparing recommendations.

6. Respondents believe it is necessary to strengthen the partnership of the PPS with the other participants in education process: child and parental involvement as equal partners in the assessment and educational process; PPS expert advice, explanations of how the teachers should adapt or modify programs; preparing recommendations to parents and etc.

7. The research confirms previous investigators considerations that more attention should be paid to the mobility of PPS (PPS performing more functions in the educational institution), which is one of the most important measures to successful realization of mediation function of PPS, which provides many opportunities for partnership development.

Key words: participants of the educational process, communication, cooperation, partnership and development.